

PLANINSKI VESTNIK

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

1951

LETNIK VII. – LI.

5

VSEBINA: Kočevar Rado: WATZMANN / Uroš Župančič: NA STREHO
 EVROPE / Dr. J. Prešern: OKROG KRMA / Franc Konobelj - Slovenko:
 V ROŽNO DOLINO NA KOROŠKEM / Dr. Oskar Reya: VREME TRI-
 GLAVA / Dr. J. Prešern: KJE SO MOJE ROŽICE... / NOVI VZPONI V
 NASIH GORAH / DRUŠTVENE NOVICE (Iz občnih zborov, Slovensko
 in nemško geografsko sedlo) / RAZGLED PO SVETU (Nekaj o alpinizmu
 pri drugih narodih, Osemtisočaki)

Planinski Vestnik je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga imenovana
 zveza, urejuje pa uredniški odbor / Revija izhaja 12krat na leto, po potrebi
 v snopičih po dve številki skupaj / Članki se pošiljajo na naslov: Tine Oreš,
 Celje, I. gimnazija / Uprava: Fizikurna založba Slovenije, Ljubljana, Liko-
 zarjeva ulica, pošt. predal 58, tel. 33-85 / Tu se urejujejo: reklamacije (ki se
 upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorarji, oglasi, računi,
 razvid naslovov / Tiska Celjska tiskarna v Celju / Letna naročnina znaša
 280 din in se lahko plača tudi v štirih obrokih po 70 din / Tek. rač. revije pri
 Narodni banki 602-90331-0 / Spremembo naslova naj naročniki javijo na Upravo
 Planinskega Vestnika / Pri spremembi naslova javljajte prejšnji in novi naslov,
 po možnosti s tiskanimi črkami, da ne bo pomot.

OBISČITE
GOSTINSKA
PODJETJA
GLAVNEGA
MESTA
LJUBLJANE

Restavracije:

Rto, Šelenburgova ulica z barom
 Slavija, Gosposvetska cesta
 Daj dam, Cankarjeva ulica
 Činkole, Poljanska cesta

Kavarne:

Emona, Cankarjeva ulica
 Evropa, Gosposvetska cesta
 Nebotičnik, Gujeva 1 z barom
 Tabor, Škofja ulica

Slašičarna:

Volga, Cankarjeva ulica

Gostilne:

Figovec, Tyrseva cesta
 Savica, Celovška cesta
 Sokol, Pred škofijo
 Belokranje, Florjanska ulica
 Rožnik, Pot na Rožnik
 Podrožnik, Pot na Rožnik
 Ruski car, Mala vas 16, Jezica

Hotel:

Soča, Sv. Petra cesta

Prenočišča:

Pri starem Tislerju (za prehodne goste)
 Pri Belokranjcu, Florjanska ulica

Restavracije:

za usl. na potovanja: Tavčarjeva ulica 4
 Stari Tisler, Kolodvorska ulica

(V spomin na 150. obletnico vzpona Valentina Staniča)

Gorski masiv Watzmanna se nahaja v Bavarskih Alpah, ki se razprostirajo južno od Monakovega in jugovzhodno od Solnograda. Po svoji obliki in konfiguraciji skalovja je to gorovje podobno našim Savinjskim Alpam. Gorovje je le mnogo razsežnejše, večje so tudi relativne višinske razlike. Doline so globoke, stene visoke. Najbolj znana med njimi je vzhodna stena Watzmanna z relativno višino preko 1800 metrov. Gora Watzmann spada s svojo lepo okolico med najslikovitejše predele Alp. Stena sama pa je najvišja v Vzhodnih Alpah.

Ko smo se prejšnje poletje vračali iz Visokih Tur, sva se s tovarišem Lukancem namenila še v zanimivo Watzmannovo steno. Peljala sva se v Solnograd in od tu v Berchtesgaden, ki je že v zapadni coni Nemčije.

Želja po spoznavanju tujih gora je davna želja naših alpinistov, posebno mlajših, katerim je uspelo v letih po osvoboditvi preplezati mnogo težkih plezalnih smeri v naših gorah. Ta želja ni bila samo radovednost, nas mlade je zanimal inozemski alpinizem, njegov razvoj in njegova tehnika. Danes lahko mirno trdimo, da je razvoj našega alpinizma dosogled visoko stopnjo.

Z Lukancem sva se vročega julijskega dne odpeljala z električno železnico iz Berchtesgadna v Königsee. Vožnja je bila kratka in kmalu sva stala na obali lepega alpskega jezera. Tu sva se ukrcala na motorni čoln, s katerim je mogoče dospeti do vstopa v vzhodno steno. Pozno popoldne je bilo, jezero je bilo mirno, obdano z navpičnimi stenami. Ob obali ni nobene poti in vodič na čolnu nam je razlagal smrtne primere, ki so se dogodili, ker so si turisti hoteli prihraniti drago voznilo. Za nama je na vrhu na levi izginjala pogorela koča, kjer je imel svoj glavni stan Hitler. Kmalu se nama je odprl pogled na slovito steno, najin cilj jutrišnjega dne. Visoko gori se je vil greben, po katerem je prispel kot prvi turist na vrh leta 1800 naš rojak Valentin Stanič. Tedaj je minulo natanko 150 let. Šele pozneje sva izvedela, da sva s tovarišem s svojim vzponom praznovala to 150letnico.

Pri kapelici sv. Jerneja sva izstopila. Pot naju je peljala skozi nizek gozdič. Šla sva molče in vsak zase premišljevala o težavah, ki naju še čakajo jutri tam gori v oni sivini. Pozno popoldne je

bilo. Začelo je treskati in grmeti, ko sva ravno dosegla veliko trikotno snežišče, imenovano »Eiskapelle«, »ledena kapela«. V silnem nalivu sva stekla pod malo previsno pečino v zavetje.

Hotela sva še danes doseči bivak v steni, kjer bi udobno prespala in zjutraj zgodaj začela s plezanjem ter nama ne bi bilo treba hiteti. In imela bi več časa za razgledovanje stene. V steni je več smeri. Najbolj znana je klasična Kederbacherjeva smer, v katero sva bila namenjena tudi midva. Poleg nje pa so še znane monakovska, berchtesgadenska in solnograjska smer.

Nevihtha je kmalu prešla, tako da sva kmalu lahko nadaljevala svojo pot. Prestop iz »Eiskapelle« v steno je prvo težavno mesto. Z ledenimi kladivi sva izdolbila v ledu majhen rogelj, okrog katerega sva obesila vrv. Najprej sva se spustila v dno razpoke in nato po steni izplezala na gruščnato polico. Dalje sva plezala po nekakih travnatih vesinah in kmalu dosegla strm žleb. Smer ni bilo težko najti, ker je bilo ob njej mnogo skalnih možicev. Nevihta, ki je malo prej divjala, je sedaj izčistila ozračje in odprl se nama je edinstven pogled na modro gladino Kraljevega jezera s strmimi stenami Hagenskega pogorja. Dan se je nagibal k večeru. Ravno tedaj sva dosegla tudi veliko teraso in pod velikim bolvanom tudi votlino za prenočevanje. Nekaj odcj in nekaj slame je vsa udobnost skalne votline. Tu prenočuje večina alpinistov. Tu se tudi ločijo Kederbacherjeva, monakovska in solnograjska smer.

Noč je bila jasna in mirna. Misli so ušle k domačim goram in tovarišu sem pripovedoval, kako sem včasih prenočeval v stenah. Spomnil sem se bivaka v severni steni Travnika nad Planico, kjer sva s Frelihom prebila noč na komaj za dlan široki polici nad prepadom ali pa v ledenih strminah Triglavske stene. Kakšna razlika je bila med sedanjim bivakom v Watzmannu, kjer sva lepo ležala in bila odeta!

Ob štirih se je začelo daniti. Iznad Hagenskega pogorja je prihajal dan v temno globino Kraljevega jezera. Pripravila sva opremo. Pot naju je vodila preko velikega ledenika, s katerim se je končavala terasa. Plezala sva previdno sekaje stopnje z lednim pladivom. Led je bil modro zelen kakor na našem Triglavu. Na koncu je bilo treba prestopiti široko, nad petdeset metrov globoko krajno peč. Varovan na vrvi sem težko prestopil v steno. Neprijeten je občutek, ko zagledaš črno praznino pod nogami. Mesto samo je precej nevarno in je že terjalo mnogo smrtnih žrtev. Mnogi alpinisti so tu končali življenje. Plezala sva zato skrajno previdno. Kmalu sva prišla do najtežjega mesta v steni, imenovanega Schöllhornplatte. Težavna mokra prevesa nosi ime po alpinistu, ki se je tu prvi smrtno ponesrečil. Nesreča se je pripetila leta 1890. Od takrat do danes se je na tem mestu smrtno ponesrečilo 41 gornikov. To je skoraj tretjina od celotnega števila ponesrečenih.

S tovarišem Lukancem sva precej dolgo stala pod težavnim mestom in ugibala, kako bi splezala preko. Naposled sva našla klin,

Vzhodna stena Watzmanna

- 1 = Kederbacherjeva smer po tretji polici na južni vrh.
- 2 = Salzburška smer po prvi polici.
- 3 = Monakovska smer h koncu prve police.
- 4 = Smer Berchtesgaden.
- I-V = Pet polic.
- S = Schöllhornova plat.
- K = Grapa.

Vzhodna stena Watzmanna je najvišja stena Vzhodnih Alp (2000 m). Prvi jo je preplezal l. 1881 Johann Grill-Kederbacher. Preplezal jo je v začetku maja, ko mu krajne poči niso delale težav. Prva žrtev stene je bil mladi Schöllhorn 26. maja 1890. Vodnik Preiss mu je svetoval, da sname dereze in sezuje čevlje ter obuje plizalnike. Schöllhorn ni ubogal, spodrsnil in padel je v krajno poč. Rešilna ekspedicija, ki jo je vodil Kederbacher, je našla ostanke Schöllhorna šele čez nekaj dni!

ki nama je izvrstno služil za varovanje in orientacijo. Zaradi varnosti sem zabil še en klin. Bil sem ravno sredi previsa, ko sem zagledal še dva alpinista pod seboj. Na vrhu sva ju počakala, tako da smo plezali skupaj dalje. Podali smo si roke in Nemca sta čudno pogledala, ko sta izvedela, da sva Jugoslovana. In res dotlej nihče od Jugoslovanov še ni bil v steni. Čez težavno mesto sva tovarišema pomagala z najino vrvjo. Bila sta iz Kassla. Eden od njiju je smer že poznal, tako da smo sedaj plezali laže.

Nad previsom se stena nadaljuje s sistemom polic. Težka so mesta med policami, varovališča pa dobra. Teren je podoben naši Severni triglavski steni v Zimmer-Jahnovi smeri. Mimogrede smo se ustavili na kaki večji polici in razvil se je živahen pogovor o problematiki našega in nemškega alpinizma. Pripovedovala sva Nemcema, kak razvoj je dosegel naš alpinizem v povojnih letih in o ugodnostih, ki mu jih nudi nova socialistična družba. Nemca pa sta nam tožila o stari miselnosti, ki pri njih še vedno zavira razvoj in si lepo bivanje v gorah lahko privoščijo le magnati in bogataši. Pogovor nam je pretrgala megla, ki se je nenadoma začela spuščati čez steno v dolino. Bližalo se je neurje, ki je tako pogosto v teh gorah. Bili smo na izpostavljeni polici brez zavetja. Pohiteli smo, toda polica se je končala in strmo prehajala v grapo. Druge pomoči ni bilo kot zabiti klin in se po vrvi spustiti v grapo, kjer smo ob strani videli votlino. Toda nevihta nas je prehitela in sredi spuščanja se je ulilo. Zdajci je zagrmelo in začel se je ples naravnih sil. Spuščali smo se drug za drugim, curek vode pa je lil na nas. Votlino smo dosegli do kože premočeni.

Doživel sem že dostikrat neurje v gorah, najhujše pa je bilo tisto pred dvema letoma v Dibonovem razu Široke peči v Martuljku, kjer sva s Škerlom za las ušla smrti. Tu pa smo imeli srečo. Bili smo vsaj v zavetju, varni pred padajočim kamenjem in slapovi.

Neurje se je silno razbesnelo in bobnelo je kot na najhujši fronti. Grapa tik nas se je spremenila v ogromen veletok, ki je rušil in odnašal vse pod seboj.

Po treh urah se je ozračje nekoliko umirilo. Zopet se nama je odprl pogled, toda skala je bila sedaj mokra in črna. Stopil sem izza skalnega robu in radovedno pokukal navzgor. Silno visoko se je videl izstopni greben, bili smo od njega oddaljeni še okoli 800 metrov. Sedaj je bilo treba pohiteti, da še pred nočjo pridemo na vrh in do kože na Watzmannu.

Neurja v Watzmannu so doslej terjala že mnogo življenj. Leta 1937 sta se v steni borila za življenje brata Freya sedem dni. Zalotil ju je snežni metež in le svoji vzdržljivosti in vztrajnosti se imata zahvaliti za življenje. Podobnih primerov je v zgodovini stene že več, o čemer zgovorno priča knjiga »Zweitausend Meter Fels«, ki je posvečena zgodovini te stene.

Sedaj smo prišli na konec police imenovane »Akademikerband«, ki je prehajala v veliko grapo pod vrhom. Nemška tovariša sta nama razlagala, kako ju je lani zajelo neurje ravno v tej grapi, kjer sta morala prenočiti. Ponoči je zapadel nov sneg, tako da jima je bilo plezanje skrajno nevarno. No, danes sta bila veselejša, saj je kazalo na boljše. Sedaj se je že toliko umirilo, da smo razločno videli strme stolpe Watzmannkinder in tudi vrh Watzmannmutter. Na večji ploščadi se ustavimo. Je to lepa ploščad, na kateri je mnogo ostankov konzervnih škatel — imenuje se »Frühstückstein«.

Megla se je nekoliko dvignila, da smo razločno videli vrh Schönfeldspitze na Steinernes Meer. Sveža sapa nas je tudi opozarjala, da vrh ni več daleč. In res! Kratka, strma stena in stali smo na izstopnem grebenu. Tu nas je sprejela burja, da smo komaj lovili ravnotežje.

Bili smo 2000 metrov nad gladino Kraljevega jezera. Globoko je bila kapelica sv. Jerneja. Prvič v življenju sem videl tako veliko višinsko razliko. Greben, na katerem smo sedaj stali in po katerem si je pred 150 leti utrl pot na vrh naš Valentin Stanič, je strm in prepaden, okovan v železje kakor naš Triglav. Dejanje našega rojaka pred 150 timi leti je bilo drzno. Valentin Stanič je bil med vodilnimi alpinisti klasične dobe v Evropi. Mnoge vrhove je osvojil v tistih letih. Tudi vzpon na Veliki Klek (Grossglockner) je verjetno opravil on.

Greben je silno dolg, približno trikrat daljši od našega triglavskega. Sredi grebena so alpinisti zgradili tudi malo zavetišče, ki nudi varno zavetje pred nevihto.

Dan se je nagibal proti večeru, ko smo sestopili do Watzmannove kočje. Za nami je bilo zopet 24 ur lepih doživetij.

Naslednji dan sva se spustila v dolino in se istega dne vrnila v Solnograd. Kolikor nama je preostajalo časa, sva hotela še izkoristiti za ogled Dachsteina. Toda tam sva že začutila štirinajstdnevni napor. Uvidela sva, da imava dovolj gora in da se je treba čimpreje vrniti domov.

Uroš Župančič:

NA STREHO EVROPE (4807 m)

Fred menoj na mizi so dolga leta ležale knjige velikih ljudi, ki so opisovali lepoto in veličino Centralnih Alp. Zaprte so bile te knjige; slike niso vzbujale v meni zanimanja in navdušenja, kakor so mi jih vzbujale slike domačih gora. Mogočen in prečuden alpski svet je segal daleč preko mojega znanja in sposobnosti.

Cilj mojega dolgoletnega alpinističnega delovanja pa je bil vedno, da dosežem več; tisto, kar se mi je včasih zdelo težko ali celo nedosegljivo. Za vse sem se moral dolga leta znojiti po robih in grapah domačih gora.

Dolge so bile priprave.

Za spopolnitev svojega znanja smo imeli priložnost obiskati avstrijske gore, plezali smo v Lienških Dolomitih in se seznanili z ledom in višino. Na ledeniku Pasterza smo si ogledali pravi led, na grebenih Grossglocknerja pa smo si urili znanje v vsem tistem, kar višine Centralnih Alp terjajo od obiskovalcev.

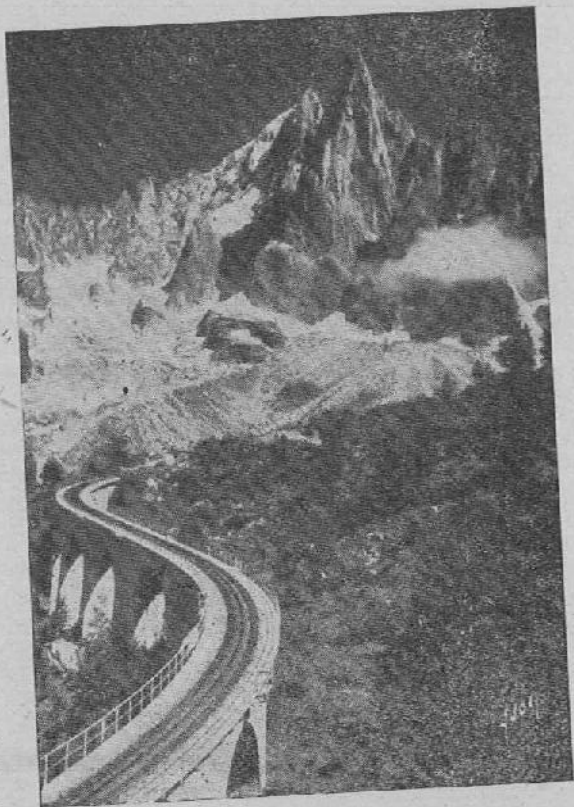
Končno smo se poslovili 9. septembra 1950 na ljubljanskem kolodvoru od znancev in tovarišev z gora; vsi so nam želeli srečno pot in veliko uspehov. Vlak nas je potegnil naglo proti morju in dalje mimo Trsta proti Milanu. V zarji zapadnega sonca smo zapuščali kraljico Jadranskega morja, Benetke, se poslavljali od Lida ter od campanilov cerkve sv. Marka. Preko Padske ravnine smo kmalu dosegli morje luči, ki so v mavrični svetlobi razsvetljevale veliko mesto Milano. Sredi noči smo se vozili mimo jezera Lago Maggiore. Hiteli smo v noč mimo svetovnih letovišč, kjer se je nekoč in še pred kratkim pisala krivična usoda tudi našim narodom. Hiteli smo mimo Strese, Locarna in prekrasnih Boromejskih otokov, mimo otokov Isola Bella in Isola Madre, vedno bliže goram nasproti. Nekako sredi noči smo prispeli na postajo Domodossola (273 m), zapustili Italijo in se skozi Simplonski predor potegnili v Švico. V Brigu smo dosegli reko Rodan in jo spremljali skozi Visp (667), kjer se odcepi železnica na Zermatt. Sledili smo dolini Rodana še dalje do Ženevskega jezera. Vožnja ob jezeru je užitek polna; mimo prekrasne Lausanne, ki se ponaša z najlepšo cerkvijo Švice, edinstvenim mostom sredi mesta ter s prelepim gradom, smo kmalu dosegli v ranem in opranem jutru Ženevo na skrajnem zapadnem delu Ženevskega jezera.

Kmalu smo pri Annemasse prekoračili švicarsko-francosko mejo in nadaljevali vožnjo mimo Bonneville do Cluses in dalje do le Fayet. Tam smo se presedli na zobato železnico, ki nas je potegnila skozi soteske Arve. Pri les Houches smo dosegli dolino Chamonixa, dolgo približno 20 km, široko komaj 1 km in utesnjeno med masiva Mont Blanca in Breventa. Kmalu smo se vsi navdušeni ustavili na kolodvoru Chamonix-Mont Blanc (1039 m).

Takoj smo bili domači v tem alpskem mestu. Udomili smo se v udobnem hotelu tik kolodvora Les Phalènes, kjer so nam dobro postregli. Čas je bil dragocen. Že smo bili na ulici in se razgledovali po izložbah in spomenikih, pogledi pa so nam le prepogostokrat uhajali navzgor, kjer so žareli v soncu ledeniki Mont Blanca. Za čas smo se ustavili pred spomenikom Jacquesa Balmata in Horaca Benedikta de Saussurea, ki sta začela borbo za vrh Mont-Blanca. Obiskali smo pokopališče, kjer počiva zmagovalec zermattskega leva Edvard Whymper in 47 vodnikov, ki so se ponesrečili v gorah Mont Blanca od leta 1820 do današnjih dni.

Sedli smo v udobne vozove zobate železnice, da se potegnemo navzgor na ledenik Mer de Glace. Železnica je bila zgrajena leta 1908

in je dolga 5 km; na nekaterih mestih se vzpenja strmo navzgor do 22 in več stopinj. Na končni postaji Montenvers (1909 m) smo zagledali prostrani ledenik Mer de Glace. Takoj na vходу zapirata ta ledenik vrhova Aiguille du Dru in temna silhueta Aiguille des Grandes Charmoz; tu je ledenik širok komaj 1 km. Na postaji je mogočen hotel tik ob njem pa pregledna panorama na granitni plošči. Mi smo kmalu zapustili pisano družbo Amerikancev in Angležev, ki so se zadovoljili z občudovanjem samega ledenika, ki je skoraj raven, s številnimi širokimi in globokimi razpokami dalje mimo ledenika Tacul na ledenik Les Chaux, iznad katerega se v zatrepu strmo

L'aiguille du Dru

Les Editions l'Art Lyon

dvigne mogočna 1500 m visoka stena Grandes Jorasses (4206 m). Med potjo smo občudovali in se navduševali nad mogočnimi in fantastično izoblikovanimi »iglam«, ki se dvigajo strmo proti nebu. Od blizu smo videli Aiguille Verte (4121 m), Aiguille du Dru (3754 m), le Cardinal (3668 m), Aiguille de Triolet (3870), Aiguille du Moine (3412 m), Aiguille de Tailefre (3730), Aiguille des Leschaux (3759 m) in Col des Hirondelles. Stali smo pred znamenitimi Grandes Jorasses (4206 m) in Grandes Charmoz (3445 m), ter pred piramido Aiguille de la République (3305 m) in Aiguille du Grépon (3482 m). Mi smo se za prvi popoldan zadovoljili s tem, da smo obiskali ledenik Leschaux in si ogledali natančneje silne severne stene Grandes Jorasses, ki nam je vsem zaprla sapo; ogledali smo se tudi po koči Leschaux, kjer so prenočevali vsi drzni naskakovalci severne stene Grandes Jorasses. Na večer smo se z železnico vrnili v Chamonix, navdušeni nad današnjim dnem, pripravljeni, da drugi dan naskočimo sam Mont Blanc.

Drugo jutro smo tekali po Chamonixu in iskali vse možnosti, da bi se seznanili s potjo na Mont Blanc. Stikali smo po raznih uradih, iskali Club Alpin Français in vodnike. Ker smo bili povsod skoraj neprijazno sprejeti in nismo nič zvedeli niti tu niti tam, smo se naslonili na svoje znanje.

Popoldne smo se usedli v udoben avtobus, ki nas je potegnil v 7 km oddaljeni Les Houches (993 m) z namenom, da se še ta večer na kakršen koli način čim bolj približamo Mont Blancu. Vreme je bilo prelepo in kazalo je na stanovitnost. Iz Les Houches nas je potegnila žičnica na Bellevue (1700 m). Ta vzpenjača je namenjena predvsem za zimo, ker so tu okoli prekrasni smučarski tereni. Na tej višini smo se presedli na zobato železnico, ki pripelje iz St. Gervais v Le Fayet (508 m). S tem hlaonom smo naglo pridobivali višino brez truda in uživali nad nazgledom, ki se nam je odpiral in širil vedno bolj. Kmalu smo prevozili Mont Lachat (2100 m) in že smo bili na končni postaji te železnice Glacier de Bionassay (2500 m). Vzeli smo pot pod noge in sledili dvema mladima vodnikoma, ki sta šla na delo. Seznanili smo se z njima že v vlaku in kmalu smo bili dobri prijatelji. Borna, slabo zaznamovana steza nas je vodila strmo navzgor preko ledeniških grobelj in končno po grebenu na majhen ledenik Glacier de la Tête—Rousse; istočasno smo dospeli tudi do neoskrbovane koč. Potrebni smo bili počitka in okrepčila in prijatelj nam je razgled, ki se nam je odpiral proti zapadu. Strmo pred nami se je dvigala piramida Aiguille du Gouter, kjer stoji tudi koč Cabane du Gouter (3817 m); tu smo nameravali to noč prenočiti. Višina in strmina nam nista delali nikakršnih preglavic. Na tej poti smo imeli tik pod seboj priliko opazovati strašne razpoke ledenika Bionassay, na nasprotni južni strani pa mogočen greben, ki se je dvigal in raztezal iz Aiguille de Tricot (3227 m) na Aiguille de Bionassay (4061 m) do Dome du Gouter (4304 m); od tam se greben spusti na Col du Dome (4237 m), od tu pa se znova požene navzgor do koč in observatorija Vallot (4362 m). Videli smo Bosses du Dromedaire (4537 m) in Rocher de la Tournette (4677 m) in sam ponosni vrh Bele gore — najvišji vrh Savojskih Alp, kralja Evrope, Mont Blanc ali Streho Evrope (4807 m). Koča Gouter je dobro založena. Postavili so jo leta 1906, je čedna in prostorna. V koči se nas je nabrala lepa družčina gornikov vseh mogočih narodnosti.

Večer je bil prekrasen. Gotovo bo ostal vsem nam v nepozabnem spominu. Kmalu je zavladala v koči tišina. Maks pa je bil prav to noč izredno delaven. Stregel nam je z vsemi mogočimi dobrotami, kar jih je premogla naša zaloga in kar je dala kuhinja. Šaril je vso noč po kuhinji, zjutraj pa je bil tudi prvi pripravljen za nadaljnjo pot.

Tudi mi smo pohiteli in že smo po snegu utirali stopinje navzgor proti Dome du Gouter; tik pod vrhom smo se spustili na

Col du Dome in se znova povzpeli na sedlo pri koči in observatoriju Vallot.

Ta observatorij je postavil prvič ing. J. Vallot leta 1898. Leta 1890 je vihar prvotni observatorij odnesel; leta 1938 so zgradili novega iz aluminija in duraluminija.

Tu smo pričakali še druge naveze, ki so ta dan prišle iz koč Grand Mulets (3051), preko Petit in Grand Plateau (3932) na Col du Dome. Bili so Angleži z vodniki iz Chamonixa. Vsak od teh »velikih« alpinistov je moral plačati vodniku 8000 francoskih frankov, kar je velik denar. Mi

smo kmalu stopili dalje, nahrbtnike pa smo vsi skupaj pustili pri koči in observatoriju. Strmina in oster greben nas ni zadrževal in kmalu smo se bližali samemu vrhu, ki smo ga brez nevarnosti in z lahkoto dosegli.

Stali smo visoko nad Evropo. Nizko pod nami se je dramil iz jutranjega sna Chamonix, na jug se je razlivala dolina Aoste s Courmayeurjem, ki je bil 3500 m pod nami, in v daljavi proti severu Ženeva 4500 m pod nami.

Tam daleč na vzhodu pa so misli, želje in oči iskale domovino. ki je bila prav ta hip med Aiguilli Savoje in Horni Wallisa. Tako so mi prihajale na misel besede Cankarja, ki jih je dal na jezik Kurentu...

Kmalu smo bili pri nahrbtnikih.

Naglo in brezskrbno smo sestopili preko Grand in Petit Plateau in mimo Corridorja pri koči Grandes Mulets; lovili smo se skozi ledeniške razpoke pod kočjo in hiteli preko ledenika Glacier de Ta-

Grandes Jorasses

Real-Photo, Paris

connaz; med grozečimi velikimi seraki smo prišli na ledenik Glacier des Bossons ter dalje do postaje des Glaciers na Téléférique (2414 m), s katero smo se naglo spustili navzdol v dolino mimo slapa du Dard in izstopili na postaji Les Pelérins, od koder smo imeli le še dva kilometra lepega izprehoda do Chamonixa.

Po večerji smo se poučili o borbi za prvi izstop na Streho Evrope.

V Chamonix so prihajali vsi veliki alpinisti vseh dob in vseh narodnosti. Tu je bil prvi naskakovalec Nanga Parbata A. F. Mummery, tu se je uveljavljal plezalec klasičnega kova Hans Dülfer, pesnik Matterhorna Guido Rey in profesor John Tyndal. Za temi raziskovalci pa so se pojavili drugi: Edvard Whymper, Michel Payot, vodnik iz Chamonixa, Švicar Javelle, Horace Walker, Pinggera, Lammer; njim so se pridružili številni moderni ekstremni alpinisti, akrobati z dr. Welzenbachom, Pavlom Aschenbrenerjem in Wastlom Marinerjem na čelu. Tedaj so se pojavili naskakovalci in osvajalci severne stene Matterhorna, Grandes Jorasses in Eigerja, Rudolf Peters, Armand Charlet, Haringer, Ritter in Brehm, Cassin, Kasperek, Vörg, Harrer, Lachenal ter Herzog. Prvi človek, ki se je začel zanimati za pristop na najvišji vrh Evrope je bil ženevski fizik geolog Horace Benedikt de Saussure; ta je že leta 1760 razpisal nagrado za prvopristopnika. Leta 1762 poskusi svojo srečo neki Peter Simon in ne uspe. Resno se začneta zanimati za pristop na vrh leta 1775 Bourrit in dr. Michel Paccard, skupaj s štirimi vodniki iz Chamonixa. Pridejo le do Grand Plateau (3926 m). Leta 1783 naskoči vrh Jean Couttet skupaj s tremi vodniki iz Chamonixa; sreča jim ni mila in pridejo le do Petit Plateau (3635 m). Še isto leto ponovno poizkuša drzni Marc Bourrit skupaj z dr. Paccardom, a brez uspeha. Naslednje leto poizkusijo vodniki ter s Couttetom in Jorassem pridejo zelo visoko na Col du Dome (4240 m). Naskakovalec Bourrit prodre leta 1785 do višine Aiguille de Gouter (4303 m). Prelomnico v naskakovanju pomeni letnica 1786. Takrat stopi v konkurenco naskakovalcev čudaški iskalec kristalov, dvajsetletni Jean Jacques Balmat; pri prvem poizkusu pride sam do Rochers Rouges in ugotovi možnost pristopa. Takoj se vrne v Chamonix, kjer se zarije v seno in nepretrgoma spi 24 ur. Z dr. Paccardom pristopita kmalu nato kot prva na ponosno teme kralja Evrope. 8. avgusta leta 1786 ob 6. uri 30 minut. To je rojstna letnica zavzetja vrha Mont Blanca. Na teme bele gore so pristopili drzni ljudje devet let po tem, ko je Hacquet pristopil na vrh malega Triglava ali osem let pozneje, ko se je povzpel Lorenz Willonitzer z Bohinjci Matijem Kosom in Lukom Korošcem 26. avgusta leta 1778 na vrh našega Triglava.

Jacquesa Balmata so od sedaj dalje imenovali kratko »Le Mont Blanc«. Da bi dokazal resničnost in možnost pristopa, je Balmat 1787 s tremi vodniki ponovil pristop. Še isto leto ima srečo tudi prvi naskakovalec Horace Benedikt de Saussure, ki je pristopil na vrh

Matterhorn

Foto ing. Slapar Mirko

v spremstvu 18 vodnikov iz Chamonixa 3. avgusta leta 1787. Z vedno večjimi poizkusi so se doğajale v masivu Mont Blanca tudi vedno večje nesreče. Največja katastrofa se je pripetila na Mont Blancu karavani dr. Hamela leta 1820, ko je strašna snežna lavina podsula tri vodnike. Dobili so jih šele leta 1860 nizko na Bossonskem ledeniku, to je čez 41 let in to 3500 metrov niže od kraja nesreče.

Pozimi je prva pristopila na vrh Mont Blanca 31. januarja leta 1876 Miss Anabella Stratton z vodnikom Charletom. Tudi smučarji so bili že na vrhu in to kot prvi 25. februarja 1904 Hugo Mylius.

V Chamonixu nismo zdržali dolgo. Že naslednji dan smo se odpeljali ob najlepšem vremenu z zobato železnico proti Montensu. Hiteli smo bliže velikim goram; naglo smo bili preko ledenika Mer de Glace. Mimo Glacier du Tacul smo hiteli po ledeniku Leschaux proti koči Leschaux. Koča je neoskrbovana. V njej smo dobili gostoljubno prenočišče. Za naslednji dan smo imel velike načrte. Dva bi se bila rada seznanila od katere koli strani z Grandes Jorasses, druga dva pa bi pregledala predele okoli Aiguille Verte.

Borba za Grandes Jorasses se je začela takrat, ko sta slavni Whymper in še bolj slavni Croz kot prva pristopila z juga na vrh Pointe Whymper — Croz (4108 m). To je bilo leta 1865. Na vrh sta pristopila iz Courmayeurja 24. junija. Leta 1868 pa sta pristopila Walker in slavni vodnik Melchior Anderegg 30. junija na najvišji vrh Grandes Jorasses Punta Walker (4206 m). Oba ta dva pristopa sta bila izvršena z južne strani iz Courmayeurja.

Prvi alpinisti, ki so naskočili 1500 metrov visoko steno iz ledenika Leschaux, so bili odbiti. Prvi je poizkusil v letu 1907 alpinist Joseph Knubl. Nato se je drznil stopiti v steno šele leta 1928 francoski alpinist svetovnega imena Armand Charlet. Ta stena je pomenila zanj življenjski cilj. Preko 20 krat je naskočil steno, a zmerom brez uspeha. Prišel je vedno 500 metrov visoko do ključa, do nerešljivega problema. Za njim prihajajo v steno vsi najboljši nemški, francoski, italijanski in avstrijski alpinisti, da bi rešili poslednji problem v Centralnih Alpah izmed treh velikih nereščnih. Srečo sta poskusila Francoza Allain in Leininger. Brez uspeha iščeta v steni Kröner in poznejši zmagovalec severne stene Eigerja Heckmair, ki poizkusita v letu 1932 trikrat. Leta 1934 naskočita po velikih in temeljnih pripravah steno mojstra v ledu in skali Peters in Haringer; v steni se srečata z Armandom Charletom, ki je tudi to pot odbit. V steni jih zaloti strašno neurje. Haringerja dohiti smrt, Peters sam pa sestopa v najtežjih okoliščinah in se na čudežen način reši po petih bivakih sredi stene, kjer grme plazovi. Podjetni, sposobni in drzni Peters ne odneha. Naslednje leto ponovno naskoči steno z Martinom Maierjem in končno doseže nižji vrh Grandes Jorasses — Point Croz Whymper (4108 m).

Boj za steno se nadaljuje, problem še ni rešen. Leta 1938 se pojavijo v steni italijanski alpinisti z Riccardom Cassinom na čelu; skupaj z njim preplezajo Esposito in Tizzoni 4., 5. in 6. avgusta direktno smer na najvišji vrh Grandes Jorasses — Point Walker (4206 m) po 40 urnem plezanju.

Druga dva člana naše odprave sta si hotela ogledati in pregledati svet okoli Aiguille Verte in morda prodrcti do Aiguille de Tailefre, kjer je prečudežen »Jardin de Tailefre« — alpski vrt z bujno alpsko cvetano sredi ledenikov Tailefre.

Že ob prihodu v kočo so nas podile deževne kaplje; preko ledenika je vel topel veter, na južnih grebenih pa so se kopičili temnosivi oblaki — vodonosci, ki niso obetali nič prida. Severna stena Grandes Jorasses je mrko zrla iz megla. Ponoči se je ozračje ohladilo, šum deževnih kapelj je utihnil, začelo je tiho snežiti. Snežilo je ves prihodnji dan; vztrajali smo še v koči v pričakovanju lepšega vremena. V drugi noči je zapadlo toliko snega, da so bile stene na novo zasnežene, megle so se vlačile preko grebenov, snežni mostovi na ledeniku so bili sumljivo zasneženi. Preko ledenika in po stenah je vihralo neurje. Tretji dan smo se napatili skozi snežni metež nazaj na Mer de Glace in dalje v Chamonix.

Foslovili smo se od prijaznega mesta in veličastne okolice z obljubo, da pridemo še in to prav kmalu z velikimi načrti.

Radi bi se vozili sem in tja po velikem svetu preko Švice, da bi videli vse lepote te alpske dežele, ali vozne karte so nam bile kupljene za isto pot, po kateri smo prišli. Radi bi se peljali iz Chamonixa po bližnjici na Martigny, da bi med potjo še videli ledenik Argentiére in bi preko sedla Col de Balme ponovno dosegli Švico.

To je bila naša prva, žal slabo organizirana odprava v Centralne Alpe; naučili smo se veliko, pridobili nekaj na izkušnjah, led je prebit; drugo leto bi bilo potrebno nadaljevati s takimi odpravami, kajti naš alpinizem je dosegel mednarodno višino. Pripravljeni smo, da častno stopimo v areno svetovnega alpinizma, kjer se bomo s svojimi možmi uveljavljali.

Odprave na Mont Blanc so se udeležili: Medja Maks, Zupančič Uroš, Verovšek Miha, Keršič Marjan ter dva člana PSH, Mesarič Joža in Brezovečki Slavko.

(Nadaljevanje)

Kobarid sam ima krasno lego in je jako čeden trg... V vsem Kobaridu ni niti enega znamenja vojne in nobene poškodbe na poslopjih. Edino tam, kjer prenočuje naš tren, ima dvorišče luknjo lahke granate in tam stoji tudi razdejan sanitetni avto angleške misije Rdečega križa... Zvečer so me poklicali nemški oficirji in mi naročili, da naj jim preskrbim vina, ker da ga sami ne morejo dobiti. Meni se ni ljubilo dolgo hoditi okoli, ker me je že prvi gostilničar zavrnil, da ga ne da, čeprav ga nekaj še ima, ker — za Nemce ga nima. Preveč da so mu ga pokradli prve dni. Poskušali so z rekvizicijami. Meni ga je dal četrt, a izpiti sem ga moral kar v kleti...»

Tisti dnevi so bili deževni, megleni in gore je zapadel prvi sneg. Še celo v dolini je bilo hladno. Danes pa je sončen dan, toplota kar žari iz zemlje in Kobarid je s klancev pod Drežnico pokopan v poletno soparico, ki se razblini, ko stojim v njegovi neposredni bližini in stopam dalje po ozki ulici, ki pripelje na glavni trg, kjer je stal svoje dni, če se ne motim, Volaričev spomenik. Z vseh oken, z vseh balkonov in vseh kotičkov pozdravljajo pelargonije z južno velikimi cveti, vse je rdeče od njih in oleandrov, ki omamljivo diše izpred vsakih vrat. Zastonj pa kopljem v svojem spominu, nič se ne najdem, kje smo prenočili in seveda niti približno ne morem vedeti, kje naj bi bila tista gostilna. Imel pa sem srečo, da sem našel okrepcilo v krajevni gostilni in ob dobrem vinu bi bil postal skoraj objesten, da me ni mučila tista velika skrb, če bo mogoče dobiti prostor v busu iz Bovca. To je v sezoni tako velik problem, da naravnost kriči po remedurii!

Avtobus odskakuje po kotanjah skozi Mlinsko in Idersko. Dnevnik pravi, da nista bila poškodovana. Ko pa se v silni gneči potimo v vozu, ko zavozijo proti Tolminu na oni breg, se pokažejo na desnem bregu Volče, vse v soncu, nove in z lepo cerkvijo v vasi. Kakšne so bile tiste dni Volče! Dnevnik piše od 29. X. 1917:

»Kozarišče? Bila je to vas, ki je ni več. Volče? Izginilo je to selo s površja zemlje in skoraj ne bi vedel, da je bila na tem mestu vas, da nimam s seboj karte iz mirnih časov. Od Sv. Lucije do Iderskega vse razdejano; tako dobro so porušene vse hiše, da mora človek nehote pre-mišljevati, koliko časa je bilo treba, koliko preračunjenega truda in koliko municije, da se je zdrobila v prah vsaka posamezna hiša. Labirinti postojank, rovov, kavern in dohodnih jarkov prepredajo pokrajino. Zdi se ti, da imaš pred seboj načrt kompliciranega vlemesta... Granatne luknje spremljajo cesto ves čas, na pol gnili konji, vsake vrste municija, razbite granate in šrapneli, na metre visoko, drobiž iz železa, medenine, bakra, kakor da bi bila cesta posuta in tlakovana z železjem, ki se je nabralo samo po sebi po tolikih napadih in večnih topniških bojih...«

Danes polje novo življenje tod okoli, okoli tistih dveh gričev. »Due coline di Santa Maria e Santa Lucia, i due pani di zuccheru,« dveh kup-

čkov sladkorja, kakor so jih Italijani nazivali, ne da bi jih bili mogli kdaj zavzeti. To sta točki 453 Mengora in 588, oboje nekdanje tolminsko mostišče. Pod njima pa se je tiste dni potniku nudil tale prizor:

»Po zeleni trati in jarkih, ob cesti in pred postojankami vidiš ne-razločne mase zelenkastorjave barve. Če stopiš bliže, povsod boš videl isto: Cunje preperele obleke so položene po zemlji, raztrgane so po viharjih in razglodane po zobu časa. Kjer so pretrgane, gleda izpod njih kost, obeljena v sončni luči ko alabaster. Kje v bližini lobanja, tako lepo ohranjena in bela, da bi jo človek vzel v roke in govoril sam s seboj nemoteno dolge monologe. Če si radoveden in če so tvoji živci neobčutljivi, lahko preštevaš rebra in hrbtnne vretence, ne da bi brskal z roko, samo nekaj korakov stopiš dalje... Dve leti ležijo tukaj...«

Ko se drenjamo okrog železniške blagajne pri Sv. Luciji, vidim pred seboj kolodvorsko sliko iz tistih dni: »Kolodvora stoji samo še kos. Napis na njem je deloma odbit. Vse razmetano, porušeno: ena samá velika razvalina. Skoraj da ni ostal kamen na kamnu. Nobena streha ni cela.«

*

Eden izmed najkrajših sestopov s Krna v Tolmin in za moj okus najlepši je naslednji, v Vestniku že večkrat opisan, kasneje pozabljen, sedaj lepo markiran:

Če greš s Krna in obideš Batognice ali pa če prideš s planine Polje naravnost, se svet prevali v kotu med točkama 2077 (Prag) in 2178, kakor že omenjeno. Iskal sem tretje jezero v okolišu Krna, ki naj bi bilo nekje tam, kjer je v karti napisano Lužnica. Zato sem pričakoval, da bo jezero ležalo pred menoj na dlani, tako da mi v dolino niti hoditi ne bo treba. Ker ga v najlepšem jutru ni bilo videti, sem moral spremeniti načrt in hoditi tako dolgo, da ga najdem.

Dovolj časa imam in na čas sploh pozabljam, ko zajtrkujem na tem prelepem sedlu, kjer bi jaz postavil tri šotore in ne kje niže dolí, kot sem nekje bral v načrtih za novo postojanko v okolišu Krna. Taka postojanka pa je nujno potrebna, kajti v eni sapi priti s postojanke na kranjski strani čez Krn do prometne zveze, je pač mogoče, a prenaporno. Tudi se je izkazalo, da ne kaže več postavljati koč nizko, temveč čim više in na razglednih točkah, saj vprašanje prenosa in vode ne igra danes več vloge, posebno če je v neposredni bližini snežišče, kakor je tukaj. Postavil bi tri šotore na tem sedlu ali v njegovi neposredni bližini: Pred teboj se odpira ogromna kotanja, kakršnih je malo v naših planinah. Velikanska melišča se spuščajo v dno z grebena med točkama 2178 - Peski in 2033. Ta greben se imenuje po dr. Tumi Nad peski, melišča sama pa Peski, kar ne utogne biti pravilno, ker so mi pastirji na planini Polje označili greben s kulminacijo v točki 2178 kot Peske in je zato označba na karti 4 Priročnika za planince pravilna. Nadaljnja točka proti jugu je 2012 - Škofiči. V pravkar omenjeni karti pa je točka 2033 zarisana južneje, kjer bi morala biti zarisana točka 2012 in le v tem primeru, če se namesto točke 2033 postavi v omenjeni karti številka 2012, je označba Škofiči v karti pravilna. Konča se ta pregrada z

Rdečim robom (1916), ki kot povedano ni identičen z italijanskim Monte Rosso. Meliščem zapirajo pot v dolino na naspotni strani se nahajajoči vrhovi, ki padajo strmo odsekano v dolino na oni strani. Vlečejo se od Praga (2077) preko Škrila in Vel. vrha (brez kot) do Maselnika (1906) in Vel. Stadorja (1905), kjer se veliki kotel dokončno zaključi in preide potem na slavnoznano Slemc, Mrzli in Vodil vrh tik nad Tolminom.

Tu notri nekje mora ležati jezerce.

Pota iz prve vojne, mulatiere izza časa okupacije tvorijo v kotu razpoltja, vendar drži markacija odločno navzdol in ravno tja tudi smer proti Tolminu. Zopet režem serpentine, kolikor se to da, in ko sem na koncu kotla, vidnega iz Kota, presenečen obstancem: Nov kotel, nova melišča, nove strme stene, ostanki vojnih položajev - jezerca pa še ne. Šele nekaj dalje se pokaže kotanjica, v kateri leži malo jezerce, obdano na vzhodu od mnogih melišč in strmin, proti zapadu pa od prav nizkega naravnega zidu in skoraj preti, da se bo izlilo preko njega. Jezerce zdalčka ne dosega velikost Krnskega jezera, morda je za spoznanje ali nič večje od Dupeljskega, vsekako pa mu prehojena pot dela prav divje ozadje. Čez malo travnato grivo zavije potem pot pod Rdečim robom okrog Slemenca brez vzponov ali izgub na višini. Pred teboj se pokažeta s krvjo prepojena Mrzli vrh in Vodil vrh, onstran doline pa sameva cerkvice z vasjo Krn in še onstran druge pa Vrsno s Sv. Lovrencem. Jutranja megla nad Sočo se je dvignila, ko stojim na grebenu navzdol se spuščajočega Slemenca in iščem okoli in okoli planino Sleme, ki bi morala biti tukaj nekje.

Planina je skrita tik za grebenom na pobočju proti dolini Tolminke. Lepe zidane stavbe z veliko sirarnico, v kateri se sveti ko večerno sonce v beton vzdani bakreni zidarski kotel. Sirarja pomivata posodo, polivata iz vodovoda v prostoru betonska tla in tudi sama nista umazana. Kar se snage tiče, je gotovo ena izmed najčednejših planin. Kakih posebnih sledov vojne tu še ni. Začenjanjo se šele, ko zaviješ z grebena zopet na zapadno stran. Sledovi jarkov preprezajo pobočje, drevje sicer zopet zeleni, a tik ob poti je morda zasut jarek, sledijo v skalo potisnjene kaverne druga za drugo tja do sedla med Slemenom in Mrzlim Vrhom. Ta je zopet lopo zelen, kakor da bi ne bila resnica to, kar je bilo. Če pa ogleduješ to drevje pozorneje, vidiš, da je bilo okleščeno do tal, skoraj do tal, da je bil odbit ta ali oni vrh, da pa so iz teh ostankov v tridesetih letih pognali novi vrhovi, iz korenin novi poganjki. Danes se tu pase živina, prava planinska idila na mestu, ki je prepojeno s krvjo. Pri studentu nad sedlom počivajo v senci pastirji, mladi ljudje, ki tistih dni seveda niso doživeli in morda le iz pripovedovanja vedo, kaj se je nekoč godilo tu na sedlu in na njegovih obeh straneh.

S sedla se spušča pot navzdol zložno skozi plotove okrog Vodil vrha in postaja počasi vozna pot. Odpirajo se pogledi na dolino Tolminke in na bohinjske hribe s te strani. Vsa dolina je v soncu, nad njo pa kraljuje vas Čadra. Od Prehodcev, to je od prehoda pod Bogatinom, kjer stoji še danes velika italijanska vojašnica, pa tja do Vel.

vrha ali Kuka (2086) so vsi grebeni in pobočja preprežena z mulatierami in stezami tako na gosto, da sem prej nekoč na Prehodcih v megli izgubil orientacijo in prišel mesto naravnost v dolino na planino Prodi v velikem loku na planino Dobrenjščico (1320) in z nje šele na Prode. Te planine, dalje planina Lašca, Pologar so videti od tukaj ko prava naselja, skoraj ko male vasice poleg par osamljenih kmetij. Tudi ta dolina je lepa, polna razpadajočih utrdb in drugih ostankov iz prve vojne, kajti bila je prvo zaledje avstrijskim četam na bližnjih vrhovih, mimo katerih nas je peljala pot. S sedla smo prišli na nekdanje avstrijske linije in ko se človek odpočije in napije vode iz studenca Mrzlice, ki so ga svoje dni zajeli madžarski oddelki in ki sedaj žalostno razpada, drži pot, ki počasi postane cesta, med senčnatimi gozdovi v Tolmin v prijeten počitek po šest ali sedemurni hoji s planine Polje.

Vsi ti predeli so bili do sedaj bolj redko obiskani v primeri s tokom planincev po drugih krajih. Saj hodijo ljudje s Komne na Krn, pa se raje vračajo nazaj po isti poti, kajti vzpon od primorske strani je dolg, od drugod pa manjka primerne zavetišča, kajti ni vsakemu dano, da bi se potikal po senikih in pastirskih stajah. Čas je, da se reši vprašanje koč v neposredni okolici Krna in opusti kaka druga gradnja, ki je manj potrebna.

Franc Konobelj-Slovenko:

V ROŽNO DOLINO NA KOROŠKEM

(17. maja 1943)

Med ruševjem se je še belil sneg, ki so ga bile polne tudi vse kotanje. Gamsi so se že pomaknili v plazove in pečine Vajnoča in Belščice, ko je bilo zbrano na Belški planini v Karavankah precejšnje število partizanov.

I. Zapadno-koroški bataljon je bil zbran in je čakal pripravljen na večjo akcijo. S hrano je bil dobro založen. Z Javorniškega Rovta je nekaj dni preje pripeljal debelega vola. Za meso ni bilo v tem času težko najti skladišče; zakopali so ga v sneg.

Na planini je bilo živo, kot da bi se vršil ljudski tabor; zbrani so bili fantje in možje izpod Stola, Ljubljane in blejskega kota. Veliko so si imeli povedati med seboj, saj so se srečali stari znanci in morda je minilo že nekaj mesecev, kar so se zadnjič pogovarjali na Mežaklji, v bataljonu pod Stolom ali pa na Pokljuki.

Toplo majsko sonce je primoralo borce, da so slekli celo srajce. Svobodneje so lahko zadihali v teh višavah, saj dolina je bila globoko. Kot rahle sanje je ob pogledu na njo šla mimo njih vsa lepa in težka preteklost. Mnogi so se spominjali dela v martinarni, v valjarnah na Javorniku ali drvarjenja v poključskih gozdovih, nekateri med njimi pa so obujali spomine na lepe dijaške dni v

Ljubljani, kjer je ta čas še vedno gospodaril vsemogočni Grazioli, ki je v družbi Rožmana dokazoval Slovencem, da jim je fašizem prinesel tisočletno rimsko kulturo.

Da bi akcija čim bolj uspela, sta prišla v pomoč tov. Biček, poznan še iz borb v Dražgošah in na Jelovici, in tov. Pemc, star komunist. Oba sta že leta 1941 zapustila dolino in odšla v partizane. Štab IV. operativne cone, kamor je ta čas spadal Gorenjski odred in omenjeni koroški bataljon, ju je poslal, ker se je zavedal važnosti prve akcije na Koroškem. Treba je bilo s to akcijo pokazati koroškemu ljudstvu, da se slovenski partizan bori tudi za osvobodjenje Koroške.

Ta čas so orali prve brazde v še nezorani ledini na koroški strani prvi koroški aktivisti Verdnik Matija-Tomaž, Aleksander in še nekaj tovarišev. Že so bili organizirani prvi narodnoosvobodilni odbori v Rožni dolini, v Rovtih. Tudi podatke za to akcijo so pripravili. Precejkrat je moral Pavel-Boris Praprotnik iz Potok prekoračiti Karavanke, da je bilo podatkov zadosti. Ni se ustrašil pečin in plazov. Teden za tednom je prenašal na Koroško Slovenskega poročevalca, radio vesti in drugo literaturo. Tudi Borove pesmi so že poznali Korošci.

Ta dan je bil za Pavla posebno srečen. Ponosno je hodil med borci in tu in tam ošinil katerega, češ kaj boš ti, ki poznaš Pokljuko in Mežakljo in morda še Jelovico, navsezadnje ti bom pa le jaz moral pokazati pot preko teh pečin. Mnogim se je res kar malo vrtelo ob pogledu v dolino.

Daleč dol se je svetila Drava, v ozadju Vrbsko jezero s Celovcem in tam na levi Beljak, pred njim pa Baško jezero.

Čete so bile postrojene in borci so že nestrpnost pričakovali navodil. Nihče razen odgovornih ni vedel, kakšnega obsega bo ta akcija. Na Belški planini ni bilo še nikdar zbrane toliko vojske kot ta dan. Res je imel vsak drugačno uniformo, nekaj jih je imelo celo klobuke — vsaj pri Gorenjcih je prevladovalo to pokrivalo — v srcih vseh je gorela skupna želja, da s to akcijo prispevajo nov delež k celotnemu načrtu za osvoboditev vse Jugoslavije.

Raport je bil predan. Spregovoril je tov. Pemc. V kratkih besedah je nakazal pomen akcije in določil posameznim skupinam vodje. Lahen veter je sicer od časa do časa odnašal njegove besede, vendar so kmalu vedeli, pri čem so. Borci so si zadovoljno pomežikovali, da bodo šli v prelepo Rožno dolino. To pot se Rožanom ne bo treba bati, da bi jim kdo odpeljal Miklovo Zalo. Tokrat bo strah Nemce, ki so tirali dekleta na delo. Koroški fantje in možje pa so morali janičariti na ruski fronti.

Namen te akcije je bil, pogospodariti ta dan po Rožni dolini. Uničiti bo treba novo zgrajeno žago, tovarno krogličnih ležajev in centralo, obenem pa bo treba rešiti ruske in ostale ujetnike, ki so delali v tej tovarni.

Borci so bili zadovoljni. Dobro oboroženi s puškami, mitraljezi in bombami so se po raportih razšli na vse strani. Kuhala se je obilna večerja. Vprašanje je bilo, kdaj bodo zopet lahko jedli. Mnogi od borcev so se hvaležno ozirali v popoldansko sonce. Že par ur je ogrevalo vrhove Karavank, medtem ko je dolino pokrivala rahla meglica, pomešana z dimom iz jeseniških in javorniških valjarn.

Večerja je bila kuhana; čeprav je bila ura šele okoli štirih popoldne, vendar so se borci morali pripraviti za dolgo pot. Povelje za odhod in glavnina se je pričela pomikati za Vajnež. Skril se je Triglav pa tudi sonce se je umikalo.

Kot v času velikih partizanskih pohodov se je vila dolga kolona obeh bataljonov proti robu Karavank. Pokret je moral biti skrit očem iz Koroške.

Dolge in temne sence so se že risale po dolini, ko so prvi borci prišli do roba. Čudili so se, kje se bodo spustili v dolino, ker so bile povsod same pečine in le redko ruševje je tu in tam štrlelo iz pečin. Toda Pavel, ki je danes vodil skoraj stoglavo krdele, je borcem nenadoma izginil izpred oči. Kmalu so videli, da so na mestu, kjer bo tudi njim treba nekoliko plezanja. Prvi so radi ali neradi morali poizkusiti, kaj se pravi plezati in s kakimi občutki se spuščas brez vsakih pomožnih plezalnih sredstev po strmini, kateri ni videti dna. Toda zavest, da gre danes za veliko akcijo, je vlila vsem poguma, da so tudi nekoliko bolj plašljivi kmalu prišli za Pavlom.

Kratek počitek po napornem spuščanju med skalami se je prilegel. Mrak je že pokrival dolino. Večina borcev se je šele sedaj zavedela, da so po dolgih letih prestopili mejo, ki je bila s koroškim plebiscitom in versajsko pogodbo tako krivično začrtana vrh Karavank. Zaman je padel Malgaj in drugi. Tudi smrt je bilo treba maščevati.

Zadnji borci so se spustili s pečine.

Še kratek razgovor z Bičkom, Zvonetom in Planincem in vojska se je pomaknila preko posek in jas nekdanjih bogatih gozdov. Razni Windischgrätzki in podobni baroni so dobro očistili gmajne pod Karavankami. Velike neposejane jase so kot velike krpe na stari suknji pokrivala strmine in planjave na severni strani Karavank.

Prvi borci so se že bližali dolini Bistrice. Tema je pokrivala dolino; le zvezde so motno sijale in kapelica na levi se je svetlikala ter bila kažipot bataljonoma, ki sta se bližala svojemu cilju.

Skupine, določene za posamezne naloge, so se ločile. V večjih ali manjših razdaljah so se pomikale druga za drugo, s puško v roki, pripravljene vsak čas za strel. Sicer pa ni pretila nikaka večja nevarnost, kajti aktivisti so skrbno pregledali vso kolicu.

Oba bataljona sta prispela do prvih hiš. Treba je bilo pohiteti. Patrola se je odtrgala od skupine in odšla na spodnji konec vasi, da zapre izhod. Ostali so morali še malo počakati. Določena ura še ni nastopila.

Ura se je pomaknila na enajsto. Tov. Pemc je odpeljal prvo skupino pred taborišče ruskih ujetnikov. Biček in Planinc sta odpeljala ostale skupine na druga mesta: del v tovarno krogličnih ležajev, ki so jo Nemci postavili pod Karavanke, da bi bila varna pred bombardiranjem. Toda to pot so se usteli; doletela jo je skoraj podobna usoda.

Že se je začelo. Vstop v barake ujetnikov je bil prost. Stražar je pobegnil; ni pričakoval takega obiska. Rusi, še mladeniči, stari komaj nekaj nad 14 let, so najprej preplašeno gledali, kaj se godi. Začudeno so gledali v vojsko, ki je sredi noči prišla med nje. Toda ko so zagledali na kapah rdeče zvezde, so se hitro zavedeli, da gre za njihovo osvoboditev. Prvi so se že obuvali v lesene coklje in si natičkovali raševinaste ujetniške obleke z velikimi okroglimi značkami OST na prsih. Barake so se hitro izpraznile. Okoli 50 se jih je veselo napotilo skozi vrata taborišča v temno noč z zavestjo, da gredo v svobodo.

V tem času je druga skupina partizanov že demolirala stroje v tovarni. Borce je čakalo težko delo. Ni bilo eksploziva ne navadnih min, tudi bomb je bilo škoda, da bi z njimi rušili posamezne stroje. Treba se je bilo lotiti dela z golimi rokami. Tudi tako je uspelo. Precej časa so rabili Nemci, da so tovarno zopet spravili v tek.

Hitlerjeva slika je ležala na tleh raztrgana, pohojena z razbitim okvirjem; oprava je bila razbita. Verjetno se je težko znašel drugi dan vodja tovarne v tistem Babilonu.

Bistrica je to noč prisluhnila. Skozi okna so vprašujoče pogledavale glave, kdo danes gospodari po vasi. Po slovenski govorici, ki jo je bilo slišati s ceste, so šele pričeli razumevati, za kaj gre.

Ta čas se je s spodnjega konca že močno svetilo. Borci, zbrani na zbornih mestih so se oddahnili: vedeli so, da je tudi tretja akcija uspela — zagorela je ravno obnovljena žaga, ki so jo popravljali več mesecev.

Vrnila se je tudi skupina, ki je šla pogledat v taborišče Francozov; seveda se tem ni ljubilo iz zamazanih pogradov in so odklonili vstop v partizane. Ostali so še nadalje v Bistrici.

Bataljona sta opravila svojo nalogo brez streljanja. Nemci so se potuhnili. Počakali so jutra, noč je bila prenevarna.

Zadovoljstvo je vladalo med borci. Pokazali so Nemcem tudi na Koroškem, kaj zna slovenski partizan, obenem pa je bil to dokaz, da se jim tudi na Koroškem majejo tla. Koroščem so drugi dan lezla usta na smeh, ko so gledali njih začudene obraze.

Toda misliti je bilo treba na umik. Jutro mora najti oba bataljona na vrhu Karavanek. Dolga kolona se je odtrgala iz Bistrice. Coklje rešenih Rusov so topotale v breg.

Med potjo je skupina uničila še majhno centralo, ki je s tokom oskrbovala tovarno; nekaj borcev pa je odšlo po lovca izdajalca.

Kolona se je vzpenjala v pobočje Belščice. Nekateri Rusi so že pešali. Kovčki, ki so jih nosili s seboj, so jih precej utrudili, lesene

coklje pa so jih žulile; sicer so pa še kar voljno prenašali napore naporne poti.

Še dobro uro hoje je bilo do vrha, ko se je pričelo za hrbtom že svetlikati. Hrbet Belščice je že kazal svoje robove. Brez poti se je vsak po svoje pričel vzpenjati v hrib, da bi čimprej dosegel vrh. Marsikdo se je moral vrniti, ker je zašel v nedostopne peči, toda zavest, da je treba priti na vsak način na vrh, je vsakogar gnala, da si je znal izbrati pravo pot. Malo teže je bilo sicer z Rusi. Z lesenimi cokljami je bilo težko plezati po skalah.

Iz celovškega letališča je začelo sumljivo brneti. Nič dobrega se ni obetalo. Sicer še ni bilo popolnoma svetlo, vendar je bilo zaostalih še precej. Greben Belščice in Vajneža je bil še precej odmaknjen.

Tu in tam je preletel nad glavami splašen gams, ki se ni nadejal tako zgodnjega obiska.

Borci so osupnili. Niso še bili na vrhu, ko je že zabrnela nad glavami vsem dobro poznana »štorklja«. Pečine je rdeče obarvala jutranja zarja. Treba se je bilo potuhiniti, »štorklja« ni smela opaziti nobenega znamenja življenja v teh pečinah. Zavila je okoli Stola, Belščice in Vajneža, toda ničesar ni opazila in odletela je zopet nazaj proti Celovcu.

Težak kamen se je odvalil borcem od srca. Ne bi bilo prijetno sprejeti borbo v teh pečinah. Verjetno bi mnogi ostali za vedno pod Karavankami. Vsak je napel zadnje sile, da bi bil čimpreje na vrhu. Tudi Rusi so končno prilezli do vrha. Tedaj je šlo laže.

Sicer je sonce že pošiljalo prve žarke v grebene, toda to ni moglo nikogar več motiti. Še slabo uro hoje in vsi so se zadovoljni oddahnili v začasnem taborišču. Straža je odšla na svoja mesta, kajti Nemci so slutili, kam so odšli tisti, ko so bili to noč v gosteh v Bistrici.

Borci so polegli med ruševje, prav tako Rusi. Zdajci se je spet zaslišalo brnenje nad glavami. »Štorklja« je preletela taborišče. K sreči se iz ognja na ognjišču ni kadilo. Samo par sekund je preteklo in vse je bilo v grmovju. Ničesar ni opazila. Še nekajkrat je obkrožila taborišče, nato pa je leno zavila okoli Stola in se poslovila za ta dan od obeh bataljonov.

Planinc je svoj bataljon odpeljal že preje domov, mahnil jo je s svojimi borci kar preko Stola. Kuhar je pripravil dobro kosilo.

Misliti je bilo treba na odhod Rusov. Treba jih je bilo prepeljati še isti dan preko Save na Mežakljo. Močna patrola je bila že določena za spremstvo.

Radovedno so ogledovali dolino Save. Prvič so lahko videli Slovenijo, domovino ljudi, ki so se z vso ljubeznijo žrtvovali tudi zanje. Videli so tudi lahko, da so vsak grizljaj delili z njimi. Od sreče so se jim svetile oči. Pripravljeni so bili na odhod. Borci, ki so ostali v taborišču, so se prijazno poslovili od njih.

Vrh Karavank je ostalo samo še nekaj borcev. Dobro uro potem je »stric« pritekel do skupine in v eni sapi povedal, da je opazil pod Vajnežem Nemce. Skupina je hitro poskrila živila, nato pa krenila proti Pustemu Rovtu. Toda »raztrgancem« se je to pot zelo mudilo. Že so padali rezki streli z obeh strani. Skupina se je morala kljub temu umakniti, kajti nihče ni mogel vedeti, kaj je še za temi domačimi izvržki.

Zvečer je skupina že prenočila nad Jeseniškimi Rovti, kjer je našla začasno streho pri kurirjih. Počakati je bilo treba samo še patrole, ki se je imela že drugi dan vrniti. Po vrnitvi se je ves bataljon umaknil na Srednji vrh nad Gozd Martuljek.

Dr. Oskar Reya:

VREME TRIGLAVA

UVOD

Govoriti o vremenu in podnebjju našega Triglava ni lahka stvar. Za to je treba imeti dolgoletna meteorološka opazovanja, ki naj bi bila natančna in zanesljiva, podana od preciznih aparatov. Žal, da za Triglav taka opazovanja manjkajo. Sicer so v prejšnjih, zlasti predvojnih letih, bila taka opazovanja na Kredarici, pa niso popolnoma natančna in so zelo pomanjkljiva. Opazovali so samo za časa oskrbovanja koč, v poletnih mesecih, opazovalci pa, ki so bili sočasno oskrbniki koč, so se stalno menjavali. Vendar pa nam ta opazovanja le pokažejo vsaj prve grobe obrise meteorologije in klime našega Triglava.

Od vseh slovenskih gora ima le Obir v Karavankah v južni Koroški izvrstno meteorološko postajo. O tej gori so z meteorološkega vidika izšle že marsikatero lepe študije. V novejšem času je dobila meteorološko postajo tudi gora Dobrač nad Beljakom. V Alpah je najstarejša postaja na Sonnblicku v Visokih Turah (3106 m), kjer opazujejo že od 2. septembra 1886, in to vse leto.

Kaj podobnega manjka za naš Triglav. Prvič so pričeli beležiti vremenske podatke na Kredarici 6. julija 1897. Opazovalec je bil neki Anton Pekovec, ki je zapisoval podatke v tem letu do 30. septembra. Postajo je ustanovil Zavod za meteorologijo na Dunaju. Ta postaja je bila prvo-rzredna, kajti opazovala je vse vremenske elemente, namreč: zračni pritisk, temperaturo zraka, vlago v zraku, oblačnost, smer in brzino vetra ter padavine. Opazovali so trikrat na dan, in sicer ob 7. uri zjutraj, ob 2. uri popoldne in ob 9. uri zvečer.

Leta 1898 niso opazovali. V naslednjem letu 1899 je opazoval neki I. Hamerlic od 11. do 31. julija in sicer iste vremenske elemente, vendar pa ob drugih dnevnih terminih, ob osmih, ob eni in ob sedmih. V avgustu istega leta je opazovanja nadaljeval neki Primož Pušar, ki pa je zopet spremenil opazovalne termine na sedmo, eno in osmo uro. Poleg tega je bil od 25. do 28. avgusta bolan, tako da so opazovanja pretrgana. V juliju

in avgustu leta 1900 je opazoval neki Janko Lipovšek. Ta je dobil drug barometer (aneroid), ker je prejšnji nopravilno kazal. V letih 1901 do 1905 je prevzel opazovanja oskrbnik Franc Arh in je prav lepo opazoval, a večinoma le v juliju in avgustu. Nato so opazovanja prenehala z izjemo v letu 1912, ko je Arh spet opazoval od 1. julija do 15. sept. Po vojni, v letih 1921—1922 je Arh zopet začel opazovati med poletnimi meseci. Pozneje ni nikdar več ne on ne kdo drugi nadaljeval z opazovanji.

Vse to zelo pomanjkljivo, vendar si bomo iz tega skušali ustvariti sliko o spremembi klime, ki jo turist doživlja na svojem izletu na Triglav vsaj v poletnih mesecih. Ogleдали si bomo po vrsti vse vremenske elemente.

Zračni pritisk

Najboljša so opazovanja oskrbnikov Janeza Lipovška v letu 1900 in Franca Arha v letih 1901—1903. Na razpolago so nam štiri leta. Samo v letu 1901 je Arh opazoval tudi ves september. Najprej si oglejmo zračni pritisk.

Aneroidni barometer je visel v absolutni nadmorski višini 2515 m. Naslednja tablica nam kaže povprečne mesečne vrednosti v milimetrih.

Leto	mesec	pritisk v mm
1900	julij	555.63
	avgust	555.20
1901	julij	556.77
	avgust	557.35
	september	555.45
1902	julij	557.12
	avgust	556.49
1903	julij	555.93
	avgust	556.94
Srednja vrednost		556.32

Srednja vrednost zračnega pritiska v poletnih mesecih julij in avgust bi znašala tedaj na Kredarici 556 mm. Če menimo, da znaša srednji zračni pritisk v naših krajih pri morski gladini 762, se zračni pritisk do Kredarice zmanjša za 762—556—206 mm ali okroglo za 27%.

Leto	mesec	Zračni pritisk	
		najvišji	najnižji
1900	julij	565.5	549.—
	avgust	563.—	548.—
1901	julij	561.5	552.—
	avgust	561.—	551.—
	september	563.—	546.5
1902	julij	561.—	550.—
	avgust	560.—	551.5
1903	julij	560.—	550.—
	avgust	561.5	549.—

Prednja tabela nam kaže najvišje in najnižje vrednosti pritiska, ki so bile opazovane v letih 1900—1903. Najvišja vrednost je bila opazovana 16. julija 1900 ob 9. uri zvečer, in sicer 565.5 mm; najnižja vrednost pa 14. septembra ob 2. uri popoldne in sicer 546.5 mm.

Absolutno nihanje zračnega pritiska bi znašalo okrog 19 mm. Ob morski gladini znaša absolutno kolebanje okrog 55 mm. Vidimo, da je absolutno kolebanje barometriško na Kredarici skoraj trikrat manjše kakor nad morskó gladino. Vendar je absolutni maksimum pritiska na Kredarici gotovo večji ko 565 mm. Maksimum pritiska pade navadno v zimski čas. A prav takrat na Kredarici niso opazovali.

Naslednja tabela kaže vrednosti zračnega pritiska za časa opazovalnih terminov, to je za 7. uro, 14. uro in 21. uro. Opazimo zanimivo dejstvo, da je zračni pritisk v splošnem najvišji zvečer in najnižji zjutraj. Zlasti vidimo to pri srednjih vrednostih. Ob 7. uri znaša pritisk 556.04 mm, ob 14. uri 556.38 mm, ob 21. uri 556.46 mm. Razlike so samo v desetinkah milimetra, vendar nam to dnevno nihanje pritiska razloži zelo zanimiv meteorološki pojav v planinah.

Leto	Mesec	Zračni pritisk		
		ob 7. uri	ob 14. uri	ob 21. uri
1900	julij	555.18	555.71	555.63
	avgust	554.77	555.35	555.42
	avgust	556.60	556.80	556.90
	avgust	557.13	557.45	557.52
	avgust	555.28	555.53	555.55
1901	julij	556.92	557.34	557.21
	september	556.30	556.50	556.60
1902	julij	555.45	555.69	556.30
1903	julij	556.71	557.05	557.06
Srednje vrednosti		556.04	556.38	556.46

Čim padejo zjutraj prvi sončni žarki na zemeljsko površje, se začne le-ta segrevati in od površja se potem segreva tudi zrak. Vsak predmet, in zato tudi zrak, se razširi, če dobiva višjo temperaturo. Zrak se pa more širiti le v višine. Poleg tega nastanejo podnevi tako imenovani dolinski vetrovi, o katerih homo kasneje nadrobneje govorili. Oboje povzroči, da je podnevi nad neko določeno višino v planinah več zraka kakor ponoči, zlasti zjutraj. Zjutraj je namreč minimum sončnega segrevanja in je zrak najbolj stisnjen. Vse to se mora poznati na barometru. Ker leži Kredarica v nadmorski višini 2515 m, mora biti nad njo v popoldanskih toplih urah več zraka, to se pravi, zračni pritisk mora biti večji kakor v jutranjih urah. Mogoče se bo komu zdelo nerazumljivo, zakaj je ob devetih zvečer zračni pritisk višji kakor ob dveh popoldne, ko je vendar zrak zvečer že kolikor toliko ohlajen. To protislovje pa ima naslednji vzrok. Na Kredarici so opazovali samo ob določenem času, ki ne pade v dobo minima, odnosno maksima pritiska. Ta dva ekstrema bi ujeli, če bi postavili na Kredarici barograf, ki neprenehoma beleži krivuljo pri-

tiska. Krivulja bi dosegla svoj maksimum gotovo pozno popoldne in bi se nato spet vračala k jutranjemu minimumu. Ob 9. uri zvečer bi bila krivulja usmerjena navzdol, kar pa še ne pomeni, da bi moral biti zračni pritisk nižji kot ob dveh. V dveh povprečnih, za julij 1900 in julij 1902, se je to tudi dogodilo. V splošnem pa je pritisk ob 9. uri za malenkost višji kot ob dveh. V naših končnih srednjih vrednostih znaša razlika samo 0,08 mm.

Temperatura zraka

Preidemo k obravnavanju drugega meteorološkega elementa, k temperaturi zraka, katero so opazovali z navadnim termometrom trikrat na dan. Termometer je bil postavljen v nalašč zato pripravljeni hišici, ki je bila pritrjena ob oknu na severni strani doma na Kredarici. Žal, da niso takratni ustanovitelji meteorološke postaje postavili tudi minimalni in maksimalni termometer, ki bi nam pokazal najvišjo in najnižjo temperaturo. Naslednja tabela nam predstavlja srednje mesečne vrednosti za posamezne termine in za dnevni povpreček.

Leto	Mesec	Temperatura zraka					
		ob 7	ob 14	ob 21	sred.	maks.	min.
1900	julij	6.0	7.9	5.1	6.0	18.4	-12.3
	avgust	3.8	6.4	4.2	4.6	14.0	-4.0
	avgust	4.9	7.0	5.2	5.6	14.2	0.2
1901	julij	4.2	8.1	4.7	5.4	15.8	-3.4
	september	(3.5)	(5.9)	(3.1)	(3.9)	14.4	-0.4

Leto	Mesec	Temperatura zraka					
		ob 7	ob 14	ob 21	srednja	maks.	min.
1902	avgust	6.0	8.8	6.6	6.7	20.4	-1.6
	julij	5.0	8.4	5.9	6.3	19.0	-4.4
1903	julij	4.5	7.4	4.2	5.1	16.2	-3.4
	avgust	6.2	10.1	6.3	7.2	17.2	-2.2
Srednje vrednosti		5.1	8.1	5.3	5.8	—	—

V zadnjih dveh rubrikah je podana še najvišja in najnižja temperatura, kakor so jo opazovali na navadnem termometru ob opazovalnih terminih.

Te najvišje in najnižje temperature so nižje, odnosno višje kakor bi jih pokazal maksimalni in minimalni termometer. Vendar nam dado prvi vpogled, v kakšnih mejah se giblje temperatura zraka na Kredarici v poletnih mesecih.

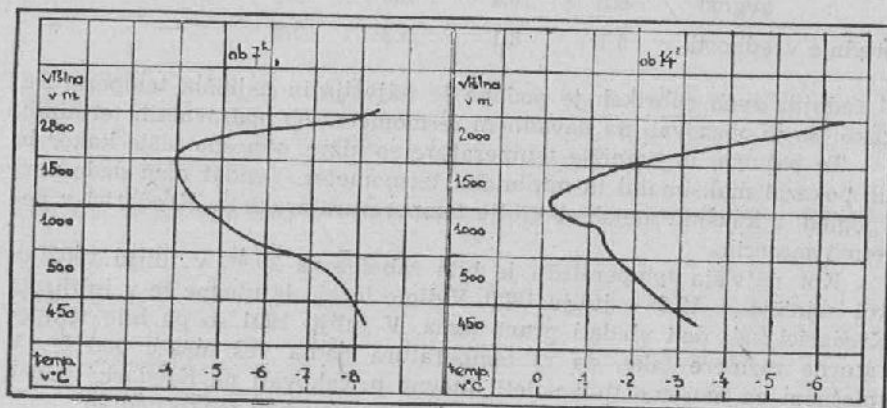
Kot najvišja temperatura je bila zabeležena 20.4°, v juliju 1902 in kot najnižja - 12.3° v juliju 1900. Vidimo torej, da utegne še v juliju na Kredarici kak dan vladati prava zima. V juliju 1901 so pa bile temperaturne razmere take, da ni temperatura padla ves mesec pod 0°. V splošnem pa moremo tudi poleti dnevno pričakovati na Kredarici padec temperature pod 0°. Najvišje temperature se povzpno redko nad 20°.

Srednja mesečna temperatura obeh poletnih mesecev, julija in avgusta, znaša $5,8^{\circ}$, tedaj okroglo 6° . Pri izračunavanju te nisem upošteval septembra 1901. Če primerjamo to temperaturo s podobno temperaturo kakšne dolinske postaje, vidimo, da se zračna temperatura z višino pravilno manjša in sicer za $0,6^{\circ}$ na vsakih 100 m vzpona. Kot dolinsko postajo sem vzel Bled v nadmorski višini 500 m. Srednja temperatura za julij in avgust znaša na Bledu $18,9^{\circ}$. Relativna višinska razlika med Bledom 500 m in Kredarico 2515 m znaša 2015 m. Če iz teh podatkov poiščemo padec temperature na 100 m, ali če izračunamo takozvani temperaturni gradient, dobimo $0,655^{\circ}$. Poletni temperaturni gradient je nekoliko višji ko pozimi, ker so doline poleti relativno bolj tople ko planine.

Pozimi se razvija tako imenovani temperaturni obrat, kar pomeni, da je zrak v nekaterih višinah toplejši kakor v dolinah. Žal za območje našega Triglava nimamo na razpolago podatkov, da bi to pokazali s številkami. Pač pa imamo dolgoletne podatke za neko drugo slovensko goro, za Obir, ki leži v Koroških Karavankah. Razmere se na tako kratkih razdaljah ne spreminjajo tako hitro in kar so ugotovili za Obir, bi našli tudi za Triglav.

V celovski kotlini med Celovcem in Obirjem je več meteoroloških postaj v različnih nadmorskih višinah. V naslednji tabeli podajamo dolgoletne srednje vrednosti za januar za 7. in 14. uro.

Kraj	nadm. višina	srednja januarska temperatura zraka	
		ob 7. uri	ob 14. uri
Celovec	450 m	$-7,9^{\circ}$	$-3,0^{\circ}$
Leše	540 m	$-6,2^{\circ}$	$-1,2^{\circ}$
Borovlje	805 m	$-5,5^{\circ}$	$-0,9^{\circ}$
Šefler pl. (op.)	1063 m	$-4,6^{\circ}$	$-0,1^{\circ}$
Biotrica. Peca	1485 m	$-4,0^{\circ}$	$-1,9^{\circ}$
Obir	2044 m	$-8,2^{\circ}$	$-6,2^{\circ}$

Najlepše se potek temperaturnega obrata vidi grafično. Iz grafikonov vidimo, da sega temperaturni obrat ob jutranjih mrzlih urah više, kakor ob popoldanskih, nekoliko toplejših. V celovški kotlini precha zjutraj temperatura rasti z višino v višini 1500 m, medtem ko sega popoldne samo do 1000 m. Temperaturni obrat se razvije tudi poleti ob bolj hladnih dneh, zlasti ponoči, ni pa tako dobro razvit kakor v lepih zimskih dneh. V zvezi s temperaturnim obratom nastaja tudi bajno lepo megleno morje.

Iz temperaturne tabele bi lahko še posnemali dnevno temperaturno nihanje, kar pomeni razliko med najvišjo in najnižjo temperaturo. Ker na Kredarici niso opazovali z maksimum — in minimumtermometrom, si moramo pomagati s 7. in 14. uro. V spodnji vrsti vidimo, da znaša ta razlika $8.1 - 5.1 = 3^\circ$. Dnevno nihanje bi po teh podatkih znašalo v poletnih mesecih komaj 3° . Vendar to še zdaleč ne odgovarja resnici, kajti poleti je dnevni minimum že ob 5 zjutraj in se je do 7 temperatura zraka še nekoliko dvignila. Vendar nam na ta način dobljena amplituda pove, za koliko se dnevno nihanje zmanjša v primeri z dolino. V Ljubljani znaša povprečna razlika med 7. in 14. uro 8.8° . Torej vidimo, da je dnevna amplituda na Kredarici v primeri z dolino trikrat manjša. V Trstu, tik ob morju, znaša dnevna amplituda poleti 3.3° . Trst in Kredarica imata skoraj enako dnevno temperaturno nihanje. Razložek pa je v tem, da se v Trstu to nihanje razvija pri visokih temperaturah, medtem ko na Kredarici pri nižjih. V Trstu znaša povprečna temperatura za julij in avgust ob 7 22.6° , na Kredarici samo 5.1° , ob 14 v Trstu 25.9° , na Kredarici samo 8.1° . Meteorološka postaja na Obirju, ki leži v višini 2044 m ima naslednje razmere: Ob 7 7.1° , ob 14 10.9° . Dnevna amplituda je torej 3.8° , nekaj več kot na Kredarici, ker ima nižjo lego.

Zračni pritisk in temperatura na vrhu Triglava.

Zdaj, ko poznamo pojemanje zračne temperature z višino, ali tako imenovani temperaturni gradient, moramo izračunati srednjo temperaturo zraka za poletna meseca julij in avgust, ki bi vladala na vrhu Triglava. Višinska razlika med vrhom Triglava in Kredarico znaša $2864 - 2515 = 349$ m. Izračunali smo, da znaša temperaturni gradient na vsakih 100 m 0.665° . Od Kredarice do vrha bi se temperatura znižala za $0.665 \times 3.49 = 2.3^\circ$. Srednja poletna temperatura znaša po gornjih podatkih na Kredarici 5.8° . Na vrhu bi tedaj znašala $5.8 - 2.3 = 3.5^\circ$.

Za računanje zračnega pritiska, odnosno za izračunavanje višine, do katere smo se dvignili, uporabljamo znano formulo:

$$H = 18400 \log \frac{p^1}{p^2} (1 + dt),$$

kjer pomeni H višino za kolikor smo se povzpeli, p^1 in p^2 zračna pritiska na spodnji in zgornji točki, d razteznostni koeficient zraka, t srednjo tem-

peraturo zračnega sloja med spodnjo in zgornjo točko vzpona. Če hočemo izračunati velikost pritiska na vrhu Triglava, je v gornji formuli neznanica p^2 . Formulo moramo preokrožiti na naslednji način:

$$\log p^2 = \log p^1 - \frac{18400(1 + dt)}{H}$$

Srednja temperatura zračnega sloja med vrhom in Kredarico je enostavno aritmetična sredina temperatur na obeh točkah. Torej: $5.8 + 3.5 = 9.3 : 2 = 4.7^\circ$.

Če vstavimo v gornjo formulo vse znane vrednosti, dobimo:

$$\log p^2 = \log 556.3 - \frac{349}{18400/1 + \frac{1}{273} \cdot 4.7}$$

Za drugi izraz na desni strani enačbe dobimo 0,018650. Če odštejemo ta izraz od logaritma, dobimo

$$\log 556.3 = 2,745309 \text{ in } 2,745309 - 0,018650 = 2,726749.$$

Potenca tega logaritma pa je 533,0 mm, kar je glava za poletna meseca julij in avgust, pri zračni temperaturi 3.5° . Od Kredarice do vrha Triglava pade pritisk že za $556,3 - 533,0 = 23,3$ mm.

Če hočemo zvedeti, koliko znaša barometrični gradient med Kredarico in Triglavom, to je za koliko se moramo dvigniti, da pade zračni pritisk za 1 mm, preprosto računamo, $349 : 23,3 = 15$ m. Moramo se torej dvigniti za 15 m. Ob morju pa je potrebno, da se dvignemo samo za 10—11 m. Ker je zrak med Kredarico in vrhom že razredčen in kolikor toliko tanjši, se moramo dvigniti na večjo višino, da pade pritisk za 1 mm. V še večjih višinah, bi se morali dvigati še za večje razlike, vendar v naših planinah to ne pride več v poštev.

Absolutna vlaga

Na Kredarici je bil poleg navadnega termometra postavljen tudi tako imenovani mokri termometer, ki služi za določevanje vlage v zraku. Le-ta je navadni termometer ter je okoli bučke, ki vsebuje živo srebro, ovit z bombažasto cunjico, ki se stalno namaka v vodi. Z mokre cunjice stalno izhlapeva voda in odjemlje termometru toploto. Zato kaže mokri termometer vedno nižjo temperaturo kakor suhi. S pomočjo temperaturne razlike med suhim in mokrim termometrom moremo z neko formulo izračunati vlago. Vrednost vlage izražamo na dva načina. Prvič povemo, koliko milimetrov celokupnega zračnega pritiska odpade samo na pritisk vodnih hlapov, kajti vodni hlapi sodelujejo pri zračnem pritisku kot del ozračja. Drugič lahko povemo, koliko gramov vode vsebuje 1 kubični meter zraka. Tudi to se da izračunati iz tempe-

raturne razlike med mokrim in suhim termometrom. K sreči pa je število izraženo v milimetrih zelo blizu števila izražnega v gramih, tako da števila v naslednji tabeli lahko štejemo ali za milimetre ali za grame.

Najprej nas bo zanimala srednja vrednost poletnih mesecev. V spodnji vrsti najdemo, da znaša 6.2. To pomeni, da odpade od celokupnega zračnega pritiska na Kredarici 556.3 mm na pritisk vodnih hlapov 6,2 mm. V odstotkih je to komaj 1%. Navzlic temu, da je v zraku tako malo vlage, igra ta majhni odstotek velikansko vlogo. Pri nekaterih pogojih se nevidna vodna para spremeni v vidno, kar nam da oblak ali meglo, odnosno se usede kot ivje na planinske vrhove.

Leto	Mesec	Absolutna vlaga					
		ob 7	ob 14	ob 21	sred.	maks.	minim.
1900	julij	5,6	6,1	5,5	5,7	10,2	0,9
	avgust	5,3	6,1	5,4	5,6	8,5	3,3
1901	julij	5,6	6,7	5,5	5,9	11,8	3,7
	avgust	5,3	7,2	5,4	6,0	12,0	3,4
	september	(5,4)	(6,7)	(5,2)	(5,8)	11,7	4,0
1902	julij	6,0	8,0	6,2	6,7	12,6	4,0
	avgust	5,8	7,7	5,7	6,4	13,5	3,2
1903	julij	5,9	7,3	5,8	6,3	13,1	3,2
	avgust	6,3	8,0	6,3	6,9	12,0	3,4
Srednje vrednosti:		5,7	7,1	5,7	6,2		

Zanimivo je vedeti, kako se spreminjajo vlažnostne razmere, če se v planinah dvigamo. V Ljubljani znaša absolutna vlaga v poletnih mesecih: v juliju 12,3 mm, v avgustu 11,5 mm, v obeh mesecih povprečno 11,9 mm. Srednji zračni pritisk znaša v Ljubljani v nadmorski višini 308 m 735 cm. Od Ljubljane do Kredarice se zmanjša zračni pritisk v procentih za 24%, absolutna vlaga pa za 48%, torej ravno za dvakrat toliko. Z višino se pritisk vodnih hlapov hitreje manjša kakor celokupni zračni pritisk, kar pomeni, da je zrak v planinah bolj suh kot v dolinah.

Iz tabele je dalje razvidno, da je najvišja absolutna vlaga znašala v avgustu 1902 13,5 mm, v juliju 1900 pa najnižja 0,9 mm. Iz tega primera vidimo, da utegne vlaga pasti celo pod 1 mm. Pozimi znaša absolutna vlaga sploh samo za nekaj desetink milimetra. Navadno se to zgodi, kadar pritisnejo mrzli severni vetrovi. Najnižja absolutna vlaga je bila opazovana pri temperaturi $-11,8^{\circ}$, in sicer istega dne, ko je bila zabeležena najnižja temperatura zraka sploh na Kredarici, v dobi 1900 do 1903. Iz meteoroloških zapiskov je razvidno, da je pihal takrat razmeroma močan severni veter. Nasprotno pa je visoka absolutna vlaga zaznamovana navadno v dneh pred dežjem, ko pihajo morski vetrovi. Gornja najvišja vrednost 13,5 mm je bila opazovana 7. avgusta ob dveh popoldne, tik pred dežjem. Zračna temperatura je znašala 19° in ob petih popoldne je začelo deževati.

Dnevno kolebanje absolutne vlage je tako, da je zjutraj (ob 7) manj vlage v zraku ko popoldne (ob 2). Višja temperatura zraka popoldne dovoljuje, da more zrak sprejeti več vodnih hlapov kakor ob jutranjem temperaturnem minimumu. V planinah se poveča vlaga tik za poldnevom iz naslednjega vzroka: ob najvišji dnevni temperaturi v poletnem času se razvije tako imenovani dolinski veter, ki piha iz doline ob pobočju proti vrhovom. V dolini ima zrak več vlage ko zgoraj in dolinski veter jo prinese s seboj. Vse maksimalne vlage v predzadnji koloni tabele so bile opazovane popoldne ob dveh, medtem ko so bile vse minimalne opazovane ob sedmih zjutraj.

Pri vlažnostnih razmerah zraka razlikujemo še tako imenovano **relativno vlago**. Zrak more pri določeni temperaturi vsebovati samo določeno množino absolutne vlage. Če zrak dobiva več vlage, kakor jo more pri svoji temperaturi vsebovati, jo izloči v obliki megle ali oblaka. V splošnem pa zrak ne vsebuje vedno toliko vlage, da bi bil nasičen. Procentualni odnos vsebovane vlage do možne vlage imenujemo relativno vlago. Ugotovili smo, da vsebuje zrak na Kredarici v poletnih mesecih pri temperaturi 5,8° C povprečno 6,2 g vodnih hlapov. Pri tej temperaturi pa more vsebovati največ 7 g vode. Na Kredarici vsebuje zrak tedaj samo 88 % možne vlage. Če opazujemo temperaturo tudi na mokrem termometru, moremo s pomočjo nekih tabel vsakokrat tudi ugotoviti relativno vlago.

Naslednja tabela nam kaže pregled rezultatov izračunavanja relativne vlage.

Leto	Mesec	Relativna vlaga				
		ob 7	ob 14	ob 21	sred.	min.
1900	julij	(76)	(71)	(80)	(76)	(43)
	avgust	(88)	(85)	(89)	(87)	(53)
	avgust	85	86	83	85	66
	avgust	85	87	84	85	57
	avgust	(91)	93	(94)	(93)	(79)
1901	julij	86	89	88	88	68
	september	88	89	87	88	53
1902	julij	90	92	92	92	63
1903	julij	89	90	89	89	59
Srednje vrednosti:		87	89	87	88	—

Vidimo, da je srednja dnevna vrednost tudi v tej tabeli 88%, kar smo že zgoraj ugotovili s pomočjo srednje temperature in absolutne vlage. Srednja relativna vlaga za poletna meseca julij in avgust v Ljubljani znaša 75%. Vidimo torej, da je relativna vlaga v dolinah manjša ko v planinah. Vzrok temu so prvič nižje temperature in drugič tudi že omenjeno dejstvo, da nosijo dnevni dolinski vetrovi dolinsko vlago navzgor proti vrhovom. V avgustu 1902 so opazovali na Kredarici kot najnižjo relativno vlago 53%. V dolinah opazujemo zaradi višjih tem-

peratur dosti nižje relativne vlage kot pa na planinah. V Ljubljani na primer, kjer je zrak znan kot zelo vlažen, je higrograf registriral že pod 20 % relativne vlage. Seveda s tem še ni rečeno, da na Kredarici ni nižjih relativnih vlag kot 53 %. Zlasti v zimskem času, v toplih sončnih dneh, in če še ni snega, mora biti zaradi majhne absolutne vlage tudi relativna vlaga na Kredarici majhna. To bodo seveda ugotovili bodoči opazovalci, če bo sploh kdo kdaj dalj časa opazoval vreme pozimi na Kredarici. Relativna vlaga je najvišja, kadar doseže 100 %. Tedaj vlada megla, odnosno oblak. Koliko je takih dni, bomo ugotovili pri obravnavanju oblačnosti.

Pri dnevnem toku relativne vlage opazimo, da je popoldne ob 2. uri višja t. j. 89 %, kakor ob 7. uri zjutraj 87 %. Razlika je sicer majhna, vendar zadostna za razlago vpliva dolinskih vetrov, ki smo jih že omenili pri dnevnem toku absolutne vlage. V poletnih mesecih prinesejo dnevni dolinski vetrovi absolutno vlago navzgor, kar poveča relativno vlago. V povprečju se poveča samo na 89 %, v posameznih letih preko 90 % in iz zapiskov je razvidno, da doseže pogostokrat 100 %. To se pravi, da se vrh Triglava v popoldanskih urah pooblači.

Oblačnost

Oblačnost se je na Kredarici ugotavljala s prostim ocenjevanjem, na oko v desetinkah. Če je bilo nebo popolnoma brez oblaka, se je vpisalo 0, če je bilo z oblaki popolnoma pokrito, je bil vseh deset desetink neba pokritih in se je zato vpisalo 10. Če se je ugotovilo, da je do polovice neba oblačnega, se je vpisalo 5 in tako podobno od 0 in 10. Pri računanju povprečkov se računa na prvo decimalo. Če decimalno piko izpustimo, dobimo oblačnost v procentih. To je, toliko procentov neba je bilo pokritega z oblaki.

Srednja oblačnost poletnih mesecev znaša 51 %. To pomeni, da je poleti nebo povprečno do polovice pokrito z oblaki. Več nam pove število jasnih in oblačnih dni. K jasnim dnevom prištevamo take dneve, ko povprečna dnevna oblačnost ne preseže 20 %. Takšnih jasnih dni je na Kredarici v poletnem mesecu povprečno 7. Ravno toliko je tudi oblačnih dni, med katere prištevamo take dneve, ko je povprečna dnevna oblačnost presegla 80 %. V splošnem tedaj lahko rečemo, da je v enem mesecu na Triglavu en teden jasen, en teden oblačen, ostali del meseca pa je poloblačen.

V enem dnevu ima oblačnost izrazit dnevni tok. Najmanj je nebo oblačno zjutraj, 46 %, najbolj popoldne, 54 %. Že pri relativni vlagi smo ugotovili, da je največja v popoldanskih urah, ker prinesejo dolinski vetrovi dolinsko vlago s seboj. Ker je ta visoka, se mora pri stalnem nižanju temperature večati relativna vlaga. Z računom se da namreč ugotoviti, da se zrak, če se samostojno vzpenja, kakor pri dolinskem vetru, ohladi za vsakih 100 m vzpona za 1° C. Temu ohlajanju pravimo adiabatično ohlajanje. Ne smemo to ohlajanje zamenjati z ohla-

Leto	Mesec	Oblačnost				Štev. jasni dni	Štev. obl. dni	Štev. megla dni
		ob 7	ob 14	ob 21	sred.			
1900	julij	38	41	51	43	6	4	8
	avgust	55	64	54	58	1	6	21
	avgust	43	54	57	51	8	8	21
	avgust	49	61	57	56	7	8	16
	avgust	(58)	(74)	(65)	(66)	(5)	(13)	19
1901	julij	48	54	55	53	6	6	10
	september	50	57	50	52	8	6	7
1902	julij	52	65	61	59	3	10	19
1903	julij	34	43	38	38	16	7	4
Srednje vrednosti		46	54	53	51	7	7	15

janjem, ki ga doživljamo mi, če se vzpenjamo. S termometrom v roki ugotovimo, da pada temperatura v mirnem ozračju za 0,6° C na vsakih 100 m. Pri vzponskih vetrovih se mora zaradi adiabatičnega ohlajanja zraka relativna vlaga vezati, tako da doseže pogosto 100%. Takrat se do tedaj nevidni vodni hlapi izločijo v obliki majhnih kapljic, ki stvorijo oblak. Zato je popoldanska oblačnost večja ko zjutraj. Ponoči in zlasti zjutraj se zrak spušča v dolino in tedaj se razpršijo oblaki.

V dolinah je dnevni tok oblačnosti ravno nasproten kakor v planinah. Zjutraj je večja ko popoldne. V Ljubljani znaša zjutraj v juliju 51%, popoldne 44%, v avgustu zjutraj 63%, popoldne 41%. Zrak, ki se ponoči stalno shlaja, postaja težak in se spušča v dolino, kar nam daje nočni gorski veter. V dolini se še naprej ohlaja, tako da pade njegova temperatura do tiste točke, ko se morajo vodni hlapi izločiti v obliki meglenih kapljic. Nastala je megla in ker v megli ne vidimo neba, mislimo, da znaša tedaj oblačnost 10. Zato so jutra v dolinah bolj oblačna kakor v planinah, če se nahajamo že v taki višini, da smo že izven meglenega morja. Megleni sloj je debel največ po 300 m.

Koliko meglenih dni je bilo v posameznih mesecih vidimo v tabeli oblačnosti v zadnji koloni. Povprečno lahko računamo, da je takih dni na Kredarici 15 na mesec, torej polovico meseca. Vendar pa ta megla ne traja ves dan. Ob lepem vremenu se popoldanska megla proti večeru razkadi, ker odide z gorskim vetrom raztopljen v dolino. Če pa je slabo, deževno vreme, more biti Kredarica zavita v meglo tudi ves dan, ali celo več dni.

(Nadaljevanje sledi.)

Kar celih trideset let je trajal v Angliji boj med belo in rdečo rožo, ko je šlo za prestol. Teh rož ni več kakor ni več burbonskih lilij. Na njihovo mesto so stopili nato orli in levi, črni in beli orli, levi s celimi in razcepjenimi repi. Te živali se čim dalje bolj skubejo in nadušljive postajajo. Umikajo se znamenjem z neba in kar strašno prozaično vsakdanjim rečem.

Tudi tisti časi so minuli, ko je za bodočega moža snubil »kavalir z rožo«. Ta je bila srebrna. Zlata papeževa roža obsejana z briljanti, odišavljena z balzomom in kadilom, je postala redkost, ne zaradi redkosti zlata in briljantov, pač pa ker čednostnih veljakov in za cerkev zaslužnih kraljic skoraj več ni...

Teh rožic ni škoda, nanje danes nihče več ne misli in tudi zima in mraz jih nista vzela.

Iz nekdanjega viteštva, iz kavalirstva fevdalnih časov, se je drugod razvil običaj, da je zakjubljenec poklanjal svoji izvoljenki cvetje, med katerim je zopet roža zavzemala prvo mesto. Ta tuja navada je prišla tudi k nam, se vsilila v našo ornamentiko na skrinjah in drugem pohištju, vgnezdila se v kote na steklo slikanih podob z Materami božjimi in drugimi svetniki. Upošteval jo je zlasti alpski Nемеc, ki je v svojo ornamentiko vpletal še planiko, sleč in encijan. V njegovih pesmih je »Edelweiss so weiss, Almenrausch so rot, Enzian so blau«.

Naša narodna pesem teh alpskih rožic ne pozna. Naš narodni pesnik poje o nageljnu, rožmarinu, roženkravtu in redko kdaj vplete vmes še kak fajgelček. Pri nas prisi fant: »delaj dek le pušeljc — trgaj mi rožice, delaj mi pušeljček« in če je bil pri Gregorčiču »zjutraj cvet obran«, je to izjema, katero je treba vzeti dobesedno, kajti tako se je branil Gregorčič pred Mahničevimi očitki. Naš fant torej ni bil »kavalir« v smislu kavalirjev tujih narodov srednjega in današnjega veka, pa je bil vendarle kavalir, čeprav ne z rožo ali šopkom: Poslal je svoji izvoljenki židano ruto... Pušeljc iz nageljna, rožmarina in roženkravta, ki ga je prejel od nje, pa si je vtaknil za kastorec, v usta pa viržinko — kdo je bil na vasi več? Zlasti, če je imel že pravico nositi za klobukom tudi krivce!

Bog s temi časi! Zima in mraz sta vzela vsako leto nagelj, rožmarin in roženkravt, vsako pomlad pa je pognal nov cvet iz korenin, morda ne več tako lepo cveteč in duhteč — če so bile korenine stare in izčrpane...

Tudi na te rožice ne mislim, mislim na one, ki so nebeško lep okras naših planin, ki jih sicer jemlje dolga zima in mraz, uničuje pa jih človek. Po naravi jim je odmerjeno kratko življenje. V tem kratkem življenju pa se izžive z vsemi silami: Intenzivnejše so njih barve od onih v dolini, njih vonj je opojnejši in njih oblike očarajo vsakogar, ki ima vsaj malo smisla zanje. Snežna belina in zvezdasta oblika planike, rumena in vinsko rdeča in prečudna oblika lepega čevcljca, naše edine reprezenta-

tivne orhideje, opojni duh vseh vrst volčnikov, murk in planinskega jegliča, čudovito zamolke, azurno modre in smaragdno zelene barve možine, vse to je vaba za človeka, ki jim prinaša kot sicer nedolžen turist smrt.

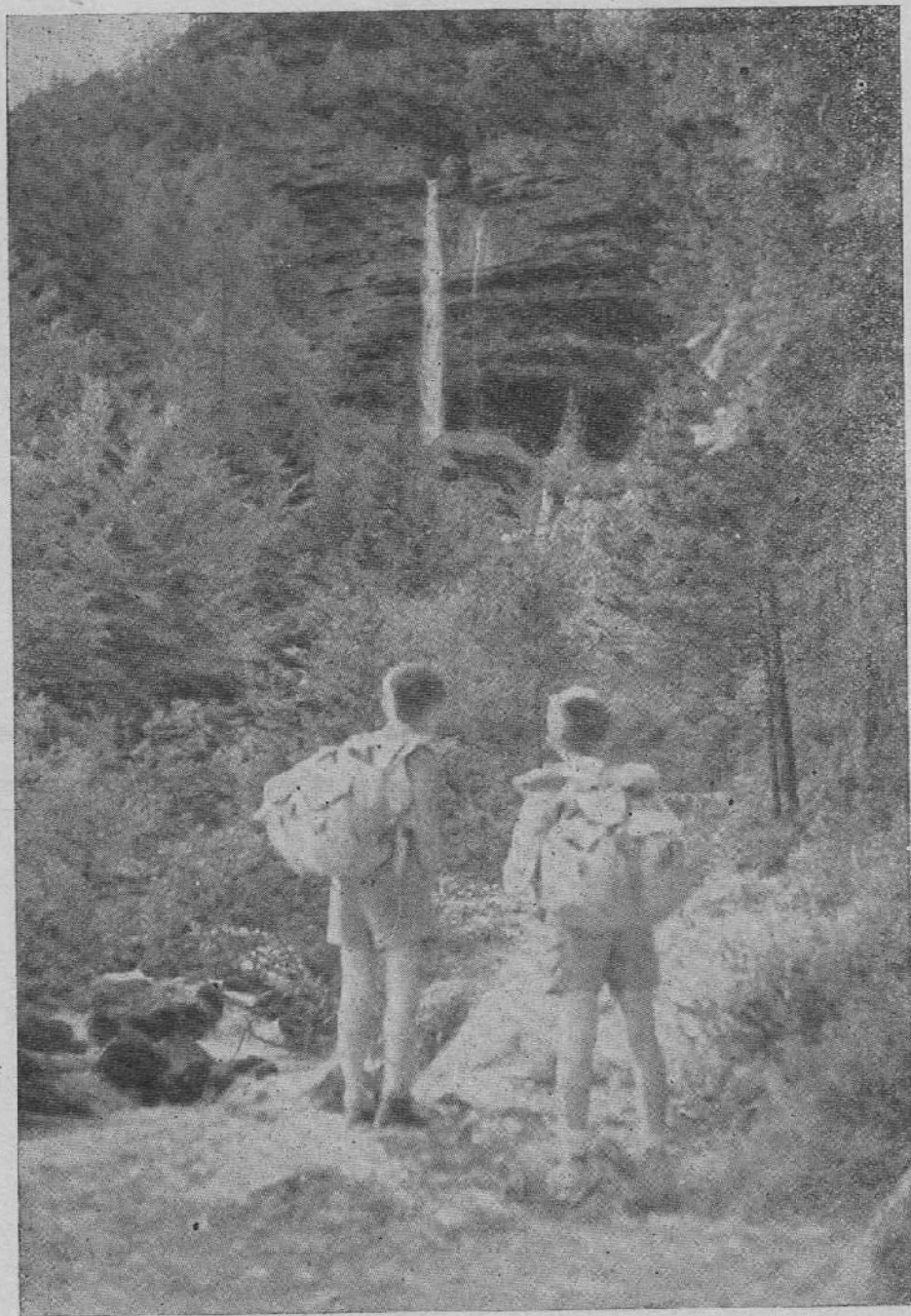
Bili so časi, izčrpani v knjigah, ko je imel Stol planik med travo, a že pred prvo vojno je bil tam čisto gol, tisto cvetje pa se je umaknilo v Monštranco. Še ob prelomu stoletja smo dečaki brez tveganja lahko prišli na Begunjščici do planik — med travo. Krave so jih uživale pozimi, ko so prišle med senom v jasli! Danes se umikajo v strme Smrečne peči in v skalovje Rjavih meli. Črna prst si je med okupacijo opomogla, a danes ji je usoda že zopet pisana. Proden je bila popularizirana Komna, je bilo na sodlu pod Bogatinom kar ob stezah posuto planik. Kje jo tam danes še najdeš? Lepi čovelje se je umaknil daleč proč od turistovskih potov in lovskih steza v vlažne jase bukovih gozdov, volčini se skrivajo v že oddaljenih grmičih resja in lepi jeglič sledi prav počasi, počasi zaradi svoje trdoživosti na nedostopne skale v takih množinah, da opozarja nase popotnika že iz daljave. Redka ostrogasta vijolica pa ostaja na svojih skritih mestih tudi zato, ker ne diši in je premalo »lepa«.

To cvetje preganja tudi naš človek pod tujim vplivom, tisti človek, ki sedaj bolj ko kdaj prej sledi Rousseaujevemu klicu nazaj k naravi, tisti človek, ki trdi, da je del narave. Pa z uničevanjem narave ubija del samega sebe. V prvi vrsti povprečni in priložnostni turist sam, ta drugače izrazi ljubitelj narave iz različnih razlogov, navaden človek pa čisto iz gole dobičkaželjnosti.

Naš človek je svoje dni imel pred planinami strah. V tistih krajih, kjer je planika doma, obče znanega slovenskega imena ni imela, razen morda lokalno znanega, ki ga je potem prevzel književni jezik. Bila je odelbajs kakor v — Rusiji. Njen kult je torej prišel iz nemških alpskih krajev.

Potem pa so prišli časi, ko je k opremi turista spadala poldrug meter dolga bukova palica — upam, da jo Priročnik za planince na str. 236 zastonj zopet priporoča — mogočno konico na koncu. To je bilo še takrat, ko so rasle planike še med travo. Pa vendar so prihajali ti turisti na kolodvore in kordčili potem po najobljudenejših delih mesta s snopi planik, privezanih na palice, z venci planik okrog klobuka in mogočnim šopom v gumbnici. Kakor lovec z ustreljenim petelinom — s trofejo zmage. Velik snop planik je bil potem poklonjen iz kavalirstva tudi ljubljenci.

Še danes rasto planike med travo na krajih, kjer je samomor naravnost nemogoč. Na takem, in ponavadi na takem, ali pa na nevarnem kraju utrgana planika naj bo dokaz nekakega junaštva, nekakega tveganja lastnega življenja, lažniv ali pa nepotreben dokaz. Danes dolgih palic ni več videti, izginile so tudi Mlakarjeve »klofete«, zato si pa današnji planinski ropar zatakne natančno tri odštete planike v gumbnico, ker klobuka ne nosi, ostale v snopih pa skriva v nahrbtnik, da se potem kot kavalir z rožo postavlja pred izvoljenko, čakajočo za grmom ali pred prijatelji med štirimi stenami. Tako postavljanje je po najnovejšem slovenskem pravopisu istovetno z renomažo.

Naši najmlajši na poti v Zlatorogovo kraljestvo

Foto Milštajn Tomislev

So ljudje, ki so kakor otroci: Vzgoja in kultura jim še ni ubila tistega užitka, ki ga nudi uničevanje. Otrok trga cvetje vsevprek, da ga potem odvrže, potrga metulju peroti in ne pomisli na bolečine. Trgajo planike — zato, da jih trgajo in da lahko rečejo, da so jih trgali z lastno roko. Nič ne pomislijo na to, da so opravili neopravičljivo in celo kaznivo delo. Opaža se to pri naši mladini, ki gre za cvetjem, potem ko se je po kočah izkravalirala — saj je bilo o tem dovolj tožb v dnevnem časopisju. Pa misli pri tem, da je visoko kulturna, ko v resnici še civilizirana ni!

Estet uživa, ko gleda to čudovito cvetje. Pa si hoče te užitke podaljšati in — vzame cvetje seboj. Je kakor človek, ki ne zna brzdati svojih strasti. Njegovo početje ne izvira iz slabih motivov, opravičiti se pa ne da in zasluži obsodbo in kazen zato, ker svojih strasti ne zna brzdati. Iz te želje po trajnejšem uživanju pa je vzklikla druga moderna bolezen, ki pa zopet rada preide v renomažo. To so alpineti. O, najdeš jih v ljubljanski megli ob Gruberjevem kanalu, najdeš jih tudi že po vaseh: Zloženo kamenje v obliki stožca, na vrhu Aljažev stolp v miniaturi. In na tem »Triglavu« seveda ne sme manjkati planika ne avrikel ne encijan, celo možno sem videl v takem vrtu in od drugih prezrto ostrogasto vijolico. Kup za plotom, ki misli, da je torta! In tako potem planika zamenja svojo žamejno belo barvo z umazano sivo, razbohota se v dolgih pecljih, razbohota se jeglič v listih, ki izgubijo belo moko, volčin obledi, encijan uspeva kako leto, možina pa degenerira v rasti in barvah — vse skupaj pa z leti usahne ali podivja. In naš ljubitelj se zopet napoti v planine, obnavlja svoj alpinet, gotovo pa je on tisti, ki je izruval cvetje s koreninami. Zato je ta najbolj nevaren plenitelj planinskega cvetja.

F. S. Finžgar je nedavno v svojih spominih omenil, da je na ponudbe iz nemških krajev nabiral planike po Karavankah. Sam se pa spominjam, da je prihajal vsako leto neki Korošec na Begunjščico in odnašal s seboj polno vrečo planik. Naš človek spočetka ni bil ropar te vrste. Pa je nekdo pogruntal, da je planika dobro zdravilo ne le zoper drisko, ampak celo zoper tuberkulozo. Tedaj se je začelo tudi ropanje od naše strani. Podjeten apotekar je izumil celo »Planinka čaj« in je na omote dal naslikati planiko. Ta čaj pa je imel po vsesplošnem prepričanju to lastnost, da je lepo očedil lono črevesje in pospeševal razvoj moderne linije. Seveda ne vem, če je bilo v tem čaju kaj planik, podpirala pa se je s tem napačna domneva o njeni zdravilnosti. Tako je eden izmed vzrokov plenjenja profitarstvo in špekulacija.

Boj proti vsemu temu? Da, v vseh kulturnih državah, ki imajo planine v svojem območju, so izšli zakoni za varstvo planinske flore. Imela ga je že prva Jugoslavija, ima ga Avstrija, Nemčija, menda tudi Italija in imamo ga tudi mi.

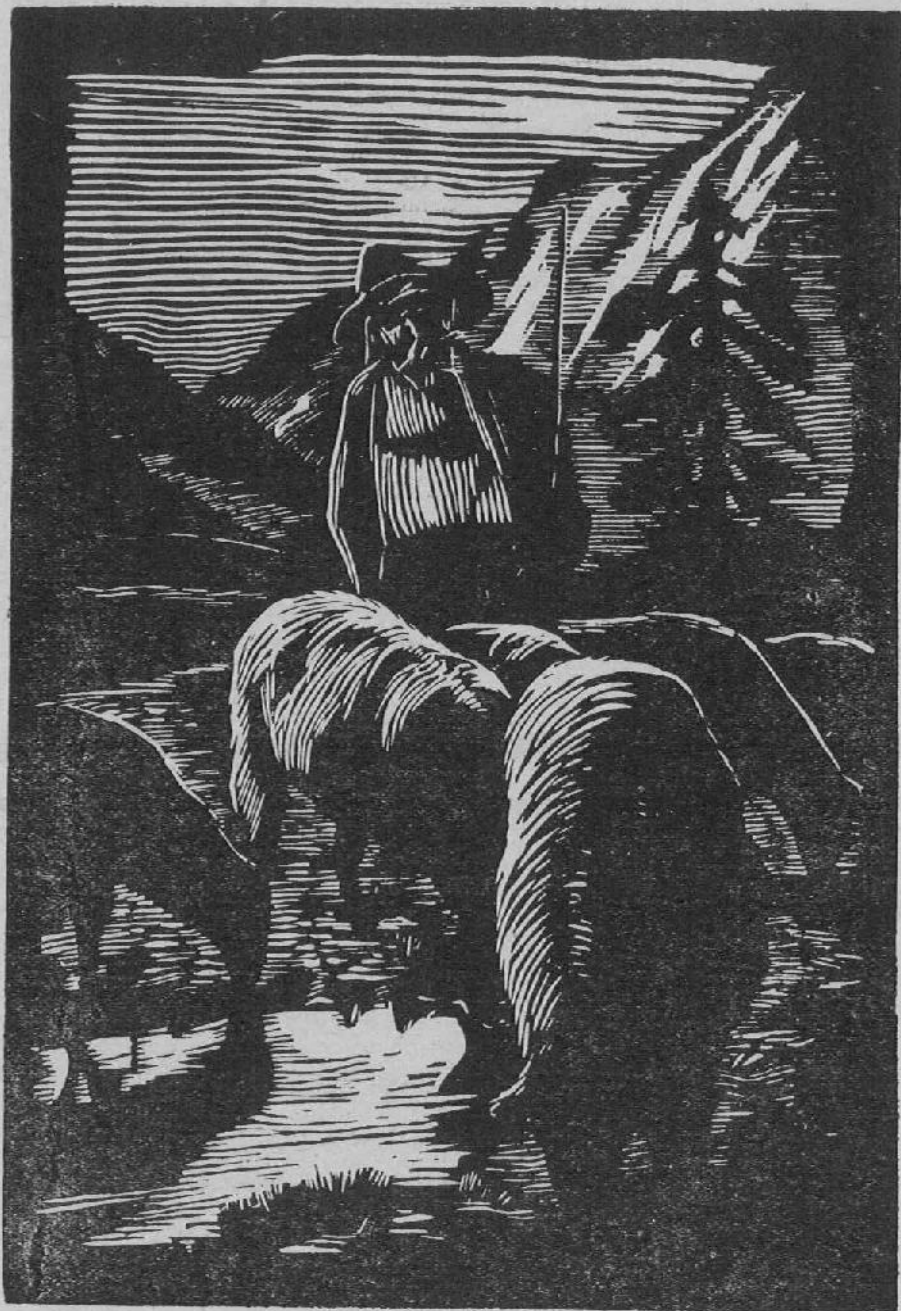
Uspahi teh zakonov pa so malenkostni. Ko sem se pred leti vozil po Dolomitski cesti, je na prelazu Pordoi ponujal pastir planike javno v nakup. Kasneje sem prekoračil avstrijsko-nemško mejo čez Steinernes Meer med Salzburško in Bavarsko nad Berchtesgadenom. Poleg obmejne table je bil nabit tudi lepak, ki je prepovedoval trganje planinskega

cvetja. Zelo lepo in praktično, sem si mislil, in ena izmed pametnih novotarij tretjega rajha. Ampak spodaj v dolini, prav v Hitlerjevi letni prestolici v Berchtesgadnu, pa so v kolodvorskem kiosku prodajali javno različne spominke, okrašene s prilepljenimi suhimi planikami. Tako daleč pri nas niti pred vojno ni prišlo. Kažoč na zakon, sem med vojnama dosegel, da je žandarmerija neke nedelje v sezoni zasedla poti z Begunjščice. Uspeh: Dve žandarski tornistri polni zaseženih planik, samih planik! Nekdanji uspeh pa je bil klavern: Okrajno glavarstvo je kaznovalo storilce samo z ukorom. Z žandarji smo rekli, da se tako ne gremo več!

Sedaj imamo nov zakon v zaščito planinske flore. Pa vendar lahko vidite spomladi ljudi, ki se vračajo iz Drage pod Begunjščico s šopi volčina. Na Črni prsti sem imel priliko srečati ljudi s šopki planik, da jih je komaj roka objela. Zato se niti čudil nisem več oskrbnici tiste koč, kjer raste možina, ko me je v koči opozorila na možino v loncih na mizah s pripombo, da je ta rožica prepovedana. Čuditi sem se pa moral pred par leti trem farmacevtkam, ki so nabrale na Begunjščici volčinov vseh vrst, encijanov vseh vrst in iztaknile nekje v skritem kraju celo lepi čevclje. Vse te rožice so bile lepo naslikane na plakatu v koči, pa so rekle, da niso vedele, da je trganje prepovedano in, ko so bile pred plakatom privedene ad absurdum, so prišle z izgovorom, da se botanika podučuje šele v drugem letniku, one pa da so dovršile šele prvi!

Ropanje se torej nadaljuje in planine so od leta v leto bolj gole. Berem in berem tisti zakon o varstvu planinskega cvetja, čudom se čudim, od kod tista praksa, ki dovoljuje, da si sme planinec utrgati po tri eksemplarje zaščiteneh cvetk za spomin. Zakon ne pozna nobenih izjem in kategorično prepoveduje vsako trganje. Ravno tistim tičem, ki očitno kažejo tiste tri primerke, bi bilo treba prebrskati nahrbtnik, ker pravi planinec ne bo urgat niti ene. Smo tako daleč, da so že trije primerki preveč. Kako redek je že lepi čevclje! Če pa vzamete v roko svinčnik in iz vpisne knjige na Begunjščici ugotovite, da je v juliju in avgustu tamkaj bilo približno 2000 vpisanih in nevpisanih obiskovalcev, potem je dovoljenih nič manj ko 6000 cvetov, ki so bili »legalno« potrgani. Neutemeljenost dosedanje take razlage zakona je s tem več ko drastično dokazana. PD Radovljica se je obrnilo na oblasti s posebno prošnjo za zaščito cvetja na Begunjščici. Ta pa je bila vendarle ob koncu sezije popasena ko druga leta.

Ker zakon nima zaželenih uspehov, je treba najti v obrambo drugih potov. V povedanem so že nakazani: Dokler ne bo imel človek, ki hodi po planinah, toliko srčne kulture, da se bo zavedal, da je treba zatreti tista nagnjenja, ki ga zapeljujejo k onočašanju narave in njenih vrhunskih lepote, toliko časa zakon sam ne bo rodil uspehov. Ni naloga samo planinskih društev, da ukrenejo v svojem delokrogu vse potrebno s predavanji, podukom in propagando, temveč je to cna izmed nalog vseh onih, katerim je izročena vzgoja naše mladine. Kadar bo šel masovni izlet mimo planike ob stezi in bo ta nevarnost srečno prestala — takrat zakona več treba ne bo!

Ovčar. (Lesorez)

Marjan de Reggi

NOVI VZPONI V NAŠIH GORAH

Prvenstveni zimski vzponi

1946

V prvem letu po osvoboditvi beležimo le dva prvenstvena zimska vzpona in sicer:

1. Grebenško prečenje Savinjskih Alp, ki sta ga plezala 6. aprila Boris Režek in Rado Istinič. Začela sta na Kamniškem sedlu, od tu sta se povzpela po severovzhodni Siji na Brano, odkoder sta sestopila po grebenu v Kotličce in od tam plezala na Tursko Goro. Ta del ture je trajal ves dan. Bivakirala sta na Malih Podih. Naslednjega dne sta se povzpela na Kranjsko Rinko in preplezala edinstven greben Rinka-Skuta. Od tu sta sestopila na Velike Pote, kjer sta drugič bivakirala. Naslednji dan pa sta preko Malih Vratec in Kokrškega sedla sestopila v dolino. Vsa tura je trajala 46 ur in je, kar se tiče svoje dolžine in veličine, edinstvena v zgodovini našega alpinizma. Primerja se lahko z enakimi v Centralnih Alpah.

2. Zapadna stena Planjave. Smer desno od Okna. Plezali: Marjan Keršič, Vencelj Štrukelj, Rado Kočever in Alenka Svetel, dne 25. decembra. To je prva smer v naših gorah, ki so ga opravili mladi alpinisti po vojni. Tura je bila opravljena v slabih zimskih razmerah in hudem mrazu.

1947

Jugovzhodna stena Skute. Plezal 13. aprila Rado Kočever sam. Snežne razmere in vreme so bile ugodne. Smer drži preko izrazitih snežnih strmin in je možna le v trdem snegu.

Južna stena Kranjske Rinke iz Malih Podov. Smer je kratka in drži po izraziti grapi naravnost na vrh. Plezali dne 27. aprila Rado Kočever Franc Zupan in Boris Rozman.

Južni greben Kočne, plezala dne 29. aprila Miha Verovšek in Franc Zupan. Tura je bila opravljena v neugodnem snegu.

Vzhodna stena Brane, levi steber. 28. aprila Marjan Keršič, Rado Kočever in Vencelj Štrukelj.

Južni raz Turske Gore. Plezala Rado Kočever in Marjan Šavelj 22. dec. Tura, ki je poletni tretje težavnostne stopnje, je bila zaradi poledenitve in hudega mraza skrajno težavna in tvegana. Plezalca sta morala 100 m pod vrhom bivakirati.

1948

Zapadna stena Planjave, smer skozi Okno. 6. marca plezala Rado Kočever, Blažina Aleksander, Marjan Šavelj in Ljuban Zupančič. Tura je bila opravljena v lepem vremenu. Tožak je bil izstop iz okna, ki je bil poledenel. Čas plezanja je sedem ur.

Grebenško prečenje Savinjskih Alp. Tura je nadaljevanje Režkove ture iz leta 1946. Plezali v dneh 14. in 15. marca Miha Verovšek, Franc Zupan in Rado Kočever. Čas plezanja 37 ur. Medtem ko sta Režek in Istinič iz Skute sestopila na Kokrsko sedlo, so se omenjeni plezalci povzpeli še na Dolgi hrbet in Grintovec. Tura je potekala po vmesnih grebenih. Plezalci so začeli iz Bivaka pod Skuto, se povzpeli preko smeri »direktno na Konja« na Skuto. Bivakirali so na vmesnem sedlu med Skuto in Štruco. Tudi ta vzpon je po svoji lepoti in dolžini edinstven.

Vzhodna stena Ojstrice je bila preplezana v dveh smereh in sicer, **Kocbekova grapa**, ki so jo preplezali dne 22. marca Ciril Debeljak, Perc Franc in Slavko Ledinek, **ter Tschadova smer**, ki sta jo preplezala Debeljak Ciril in Stanko Kokošinek 27. februarja. Oba vzpona sta med prvimi zimskimi turami vzhodni skupini Savinjskih Alp. Značilno zanje so izredno dolge in strme snežne vesine in grape.

IZ OBČNIH ZBOROV

PD Bovec ima 129 članov. Oskrbuje postojanko Zlatorog, ki pa jo bo treba temeljito popraviti. Imela je nič manj kot 5200 obiskovalcev. Društvo je v dosedanja popravila investiralo 200.000 din. Delaven je bil markacijski odsek, ki je zaznamoval pota na Rombon, Kanin, v Loško Koritnico preko planine Dale in na Svinjak. Ostali odseki niso zaživeali. **PD Oplotnica** se je ustanovilo jeseni 1950 in ima 78 članov. Preureja kočo na Pesku in namerava graditi novo kočo pod Rogljo. **PD Slovenska Bistrica** ima 772 članov in namerava zidati novo postojanko pri Treh Kraljih. Delaven je bil gospodarski odsek, manj pa AO in propagandni.

PD Št. Peter na Krasu ima 86 članov. Društvu ni uspelo, da bi v svoje vrste pridobilo mladino. Delali so skupne izlete na Snežnik, Nanos in v Planico in postavili planinsko znamenje na Trojici v spomin padlim partizanom. **PD Trbovlje** je center zasavske planinske družbe (Zagorje, Hrastnik in Kum) in dosega lepe uspehe v organizacijskem, propagandnem in alpinističnem odseku. Podrobnih poročil nismo prejeli. **PD Velenje** se je ustanovilo leta 1949 in je naraslo na 247 članov. Vendar delo v društvu še ni prav zaživealo v nobenem odseku. Novi odbor namerava postaviti svojo postojanko na Kozjaku.

PZS je potrdila Pravilnik smučarskih odsekov pri PD na seji 4. aprila 1951. Mednarodni stiki z našo planinsko organizacijo se razširjajo in poglabljajo. Inozemski odsek je navezal stike tudi z Nemčijo in so zastopniki zapadnonemške planinske organizacije v aprilu že bili v Ljubljani. Tudi kongresa UIAA na Bledu se bodo udeležili. Mednarodna unija v Že-

nevi je naprosila PZS, da poroča o markacijah v naših gorah.

Pri PD Kum so ustanovili AO. Zasavski AO so organizirali svojo plezalno šolo. Plezalno šolo bo imel tudi AO Ljubljana. S tem se je tudi pri nas uvedla ustanova, s kakršno razpolagajo italijanski, avstrijski, francoski in belgijski plezalci.

V Beljaku se je sestel načelnik inozemskega odseka pri PZS z Ernestom Reinischem in se dogovoril glede spomenika dr. Kugyju. Osnovan je meddržavni akcijski odbor (Jugoslavija,

Italija, Avstrija), ki je že sklenil, da bo spomenik postavil na našem ozemlju v Trenti. Spominsko besedilo bo vklesano v vsch treh jezikih.

Rudolf Badjura:

SLOVENSKO IN NEMŠKO GEOGRAFSKO SEDLO

Pričujoča razprava je izšla v Geografskem vestniku leta 1950. Predmet njenega obravnavanja je beseda »sedlo«, ki jo pozna danes večina kot ime za gorski prelaz (préval). Avtor skuša razčistiti: 1. ali je beseda sedlo res potrebna slovanski geografiji, 2. kdaj in kako se je vrnila kot ime za préval v slovansko geografijo, 3. ali jo lahko nadomestimo z drugim izrazom, 4. kaj naš pravi geografski izraz »sedlo« pomeni.

Razprava je razdeljena na tri poglavja. V prvem govori avtor o »nem-

škem sedlu«. Pravi, da je sicer mnogo naših gorskih prelazov poimenovanih s »sedlom«, da pa ta beseda ni našega izvora, ampak nemškega. Z besedo »sedlo« označujejo Nemci precej dobro izdelane gorske prehode. Mogoče je »der Sattel« nemški ljudski izraz, toda kdaj je bil uveden v nemško geografsko izrazoslovje tega ni bilo avtorju mogoče dognati, kljub povpraševanju v tujini. Čudno, da nastopa beseda »der Sattel« tako pozno na nemških zemljevidih. Nemški geografski izraz »der Sattel« se začne

uveljavljati šele po Valvazorju, Hacquetu in Hermanu, ki rabijo za gorske prelaze besede: Berg, Höhe, Gupf itd. Prve primere nepravilnih »sedel« so začele prinašati »Kmetijske Novice« l. 1852; prvi slovenski zemljevidi po letu 1860 so poimenovali gorske prelaze z jarmom, sedlom itd. in so prave domače izraze prezrli. Ustanavljanje planinskih koč DÖAV na naših tleh je prineslo v naše gore še več nepravilnih »sedel«. Ta nemška imena so potem kar prevedli v slovenščino in taka so se ohranila vse do danes (n. pr. Sanntaler Sattel = Savinjsko sedlo, Steiner Sattel = Kamniško sedlo). Boljše poznavanje svoje domovine bi kaj takega preprečilo, kajti gorske prelaze so poimenovali naši gorjanci, planšarji, pastirji. Ti so pa šteli za sedlo čisto nekaj drugega.

O tem govori drugo poglavje, ki nosi naslov: Slovensko geografsko sedlo. V njem poslancu bralcu jasen pomen te besede. Avtor pravi, da izhajajo naše »sedlo« od glagola — sedeti, kar pomeni tudi bivati. Od tod besede: sedalo, sedece, sedlo; ime posestnika: Sedelnik; kasneje obrušena imena so: selo, selce, selišče itd.

Naši predniki so imenovali »sedlo« kako planjavo ali pašnik v planinah, kjer se je človek čez poletje usedel in od koder je imel lep razgled.

Tretje poglavje razprave posveča pozornost topografskim primerom »sedel«. Avtor navaja gorske prelaze s skraženimi imeni, n. pr. Bašeljsko sedlo, — popravek: Bašeljski vrh, Kamniško sedlo — popravek: Jermanova vrata, Sedlo Dolič — Vrh Doliča itd. Popravki skušajo biti istovetni z imeni, katera so dali gorskim prelazom že naši gorjanci, ali pa se opirajo na geomorfološke posebnosti n. pr. Dolško sedlo = Zdolska škrbina, Trojansko sedlo = Trojanski vrh.

Ob koncu tega poglavja so navedeni številni primeri naših pravih geografskih sedel na slovenskem ozemlju in potujčenem svetu.

Avtor skuša s to razpravo pojasniti, da obstoja v naši geografiji eno ime za dvoje različnih geografskih pojmov. Do tega je prišlo zaradi nepoznanja in neupoštevanja pristnih domačih imen. Besedo »sedlo« lahko danes mirno brišemo, kot ime za gorski prelaz, saj imamo druge prikladnejše nazive. Z.

RAZGLAD PO SVETU

Lučkanec Ivo: NEKAJ O ALPINIZMU PRI DRUGIH NARODIH

Razčlenjeni gorski masiv v osrčju Evrope, Alpe, so v celoti tudi alpinistično raziskane. Pionirstvo in klasična doba sta za nami. Odprti so ostali le problem ekstremnega plezanja, prve ponovitve teh in zimski prvenstveni pristopi. Vendar s tem naloga alpinizma, ki obsega vse svetovno visokogorje, še daleč ni izpolnjena. V Ameriki in Aziji, v Andih in v Himalaji je še vse polno neresenih nalog, neraziskanih gora, ki čakajo na prvi obisk. Teh nalog so se zavedali Schweizer Alpenklub, Club Alpin Français, Club Alpino Italiano in Deutscher Alpenverein, ki so tudi po drugi svetovni vojni pošiljali svoje odprave v oddaljene gore.

Medtem ko rešitve skrajnih problemov v Alpah terjajo od gornikov le

večjo ali manjšo odločnost — naleti raziskovalec tujih gora na težave že pri transportu, prehrani in se bori s skrajno dolgimi pristopi do samega vznožja.

Tehnika v ledu in suhi skali tukaj odloča le, če je združena z drznostjo in vztrajnostjo, odločnostjo in preudarkom, s požrtvovalnostjo in tovarištvom.

V Centralnih Alpah, v deželah, ki jih štejemo za zibelko alpinizma, je dosežena izredno visoka tehnična raven številnih navez, ki se zrcali v prvi, drugi, tretji in četrti ponovitvi severovzhodne stene Piz Badile, jugozapadni steni Marmolate in severni steni Eigerja. — Celih 11 oziroma 13 let so te smeri čakale na prve ponovitve.

Se živo je v spominu dramatična in tragična zgodovina severne stene Eigerja, ki je zahtevala 8 smrtnih žrtev. V dneh od 21. do 24. julija 1938, pa sta avstrijska naveza Harrer—Kasperek in nemška naveza Heckmayer—Vörg skupino dosegli vrh Eigerja (3974 m).

14. julija 1947 je najboljša francoska naveza Lachenal-Terray, poznejša udeleženca odprave v Himalajo, kot druga preplezala severno steno Eigerja.

Tretji vzpon preko te skrajno težavne stene se je posrečil švicarski navezi Schlunegger-Jerman avgusta istega leta.

Tretja ponovitev je bila izvedena skoraj istočasno v dneh od 25. do 27. julija 1950, ko je uspelo avstrijski navezi Forstnerlechner—Waschak promagati prvič steno v enem dnevu brez bivaka.

Četrto ponovitev pa je izvedla dvojna švicarska naveza Hamel—Monney in Fuchs—Seiler v 42 urah.

Istotako je čakala 11 let severovzhodna stena Piz Badile na prvo ponovitev. Dvojna italijanska naveza Cassin—Ratti in Esposito—Vallsecchi je v 34 urah julija 1937 kot prva prišla čeznjo. Tudi tukaj je francoski navezi pripadla prva ponovitev. Dne 27. do 29. avgusta 1948 sta Rebuffat in Pierre za ta vzpon rabila 28 ur. Njihovi ponovitvi so sledile še štiri v letu 1949 in tri v letu 1950, kar nazorno kaže silni vzpon, razvoj in izenačenost alpinistov v povojni dobi.

Trinajst let je pretoklo, od kar je za znani ampezzanski vodnik Gino Solda z Umberto Confortijem l. 1936 zarisal novo smer v južni steber kraljice Dolomitov, Marmolate. Avgusta 1949 je uspela prva ponovitev navezi Franceschini—Stenico. Njim je kmalu sledila francoska naveza Couzy—Schatz, ki se je istotako odlično izkazala v Himalaji l. 1950.

Revolucjo v zimski alpinistiki sta naredila Avstrijca Buhl in Rainer s prvenstvenim zimskim vzponom marca 1950 preko jugozapadne stene Marmolate, v kopni skali označene s skrajno težavnostno stopnjo — VI.

Tem uspehom v Alpah se pridružujejo uspehi v izvenalpskem gorovju. Prvo povojno odpravo v Himalaji je organiziral Schweizer Alpenklub

s pomočjo Schweizer Stiftung für alpine Forschungen leta 1947 z nalogo, da preišče svet okoli Rakapochi 7790 m. Kljub velikim težavam, nezkušenosti Švicarjev v Himalaji in preveliki prtljagi je odprava s pomočjo znanega »Himalajamana«
Tilmana in Secorda, ki je že 1938 raziskoval tu okoli — v celoti uspela.

1949. pa je z izkušnjami prejšnje odprave organizirala Schweizer Stiftung für alpine Forschungen šestčlansko švicarsko odpravo v Kančindžongo. Vodstvo je bilo zaupano Sutterju, udeležencu prejšnje odprave. Iz Dardžilinga je odprava odšla s 194 nosači in štirinasto prtljago po izredno težki poti do Thonaka (4660 m), ki je bil določen za izhodišče. Med potjo je 130 nosačev zapustilo odpravo in oprema je obležala vzdolž poti. Ko pa so bila rešena taka organizacijska vprašanja, se je odprava podala v kartografsko še neraziskane kraje Kangbahen 7858 m in Čabuk-La. Vendar jim sreča ni bila naklonjena in udeleženci so se morali vrniti ter se pripraviti za naskok na Pyramid Pik 7132 m, ki so ga po dvotedenskem trdem delu osvojili. Razen tega vrha so člani odprave prvič pristopili na Kongma Pik 6250 m in Dzanye Pik 6640 m.

Še bolj uspešna je bila švicarsko-angleška odprava 1950, ki se je pod ponovnim pokroviteljstvom Schweizer Stiftung für alpine Forschungen podala v Garval-Himalajo. Ta maloštevilna odprava je bila sestavljena iz Švicarjev dr. George Chevalleya in dr. Alfred Tyssieresa ter dveh Angležev Viviana in Berrilla iz cambridgeske univerze. Vodstvo je bilo zaupano znanemu švicarskemu alpinistu René Dittertu. V višini 7000 m je bilo potrebno premagati nemalo težav, naj so tu bile številne ledene ovire, seraki in nov sneg, ki je sploh otežkočal napredovanje. Vkljub tem težavam so se Chevalley, Dittert in Tyssieres dne 22. VIII. 1950 vzpeli na vrh Abi Gamina 7355 m, najvišjega v tem področju. S tem vzponom je bila izpolnjena vrzel v Garvalu in še en sedemtisočak se je uvrstil v seznam raziskanih gora.

V letu 1950 je bila v Himalaji tudi norveška odprava pod vodstvom prof. Arne Maess-a na področju Hindu-kuša. Odpravi se je posrečil vzpon na Tiriš Mir (7750 m), ki je najvišji vrh Hindukuša. Ze 1. 1949 je vodja odprave dr. Naen z Randersom, članom odprave, raziskoval pobočje tega veličana, vendar je dosegel komaj višino 6400 m.

Razen teh odprav v Himalajo so bile poslanc številne odprave v južno-ameriške Ande. Med njimi zavzema vidno mesto nemška odprava pod vodstvom Hansa Ertla. Izvedla je prvenstveni vzpon na severni vrh Ilmani 6480 m, ki je istočasno najvišji vrh masiva. Vzpon je terjal najbolj trdo delo v ledu, 12 ur izpostavljenega plezanja, kjer je varovanje bilo iluzorno. Smer je držala preko skrajno zračnega grebenskega raza. Pod grebcnom sta našla prvopristopnika Ertl in Schröder opremo naveze, ki se je 1. 1942 ponesrečila in strmoglavila preko scrakov in ledenih razpok v tropski pragozd, Junga imenovanim, ki sega do višine 3500 m. Septembra in oktobra 1950 je vodja odprave Ertl s tovarišem uspel v področju Ilampo—Hancouma masiva, vendar brez nosačev, ki so se ustrašili vetrov »nevadosov«, znanilcev deževne dobe, kakor so monsumi v Himalaji. V tem masivu so bili izvedeni prvenstveni vzponi na Pik Esperanza (5640 m), prvenstven pristop preko severozapadnega grebena na Hancouma (6427 m), nadalje Pik Larancota (5835 m) ter na vrhova Innominata (5716 m in 5300 m). Nadalje je izvedena peta in šesta ponovitev na južni vrh Ilmania (6450 m), ki je do pristopa na severni vrh veljal kot najvišji v masivu. Gorski masiv Ilmania sodi v ozemlje Bolivije, sam Ilmani pa je simbol in znamenje La Paz-a, prestolnice Bolivije, ki leži 3690 m visoko in ima 300.000 prebival-

cev. Za zaključek so se tretjič povzpeli na Condoriri (5850 m), v Cordiljera Real, ki ga imenujejo bolivijski Matterhorn.

Štiričlanska italijanska odprava v Perujskih in Venezuelskih Andih je izvršila celo vrsto prvenstvenih vzponov, in to na Chachani (6087 m), Copuna (6622 m), Ampato (6350 m) in Salcantay (6360 m). V Venezueli pa moramo omeniti prvenstvena vzpona na Pico Bolivar (5007 m) in Pico del Toro (4760 m). Vseh teh prvenstvenih vzponov se je udeležil 68-letni znani italijanski alpinist Pietro Ghiglione. Stanostna statistika članov izvenevropskih alpinističnih odprav nam kaže povprečno starost 35 let, vsekakor pa predstavljajo uspehi Ghiglioneja z 68 leti zavidanja vreden rekord.

Severnoameriška odprava v Perujskih Kordiljerah, je naredila prvenstveni vzpon na Jerupaja (6634 m), najvišje še ne premagano goro Amerike. Zmagovalca sta bila študenta harvardske univerze; zaradi hudih posledic po bivaču so zmagovalcema morali amputirati noge.

Dve navezi avstrijskih alpinistov sta zaman naskakovali granitnega velikana Cerro Fitz Roy (3375 m) v Andih Patagonije. Pač pa sta dosegli Cerro Pollona (2500 m) in Cerro Sole (2200 m). L. 1937 je tu zaman poskušal svojo srečo Bona Cossa.

Kot edino arktično odpravo po vojne dobe ne smemo prezreti 20-članske ekipo, ki jo je Schweizer Stiftung für alpine Forschungen skupno z Arctic Institut of North-America poslala v Baffinland, da preišče gorski masiv med Labradorjem in Severnim tečajem.

Spričo številnih odprav malih narodov v izvenalpska področja upajmo, da bo kmalu tudi slovenski alpinist preskusil svoje moči v neraziskanih visokih gorstvih.

Lukanc Ivo:

OSEMTISOČAKI

1. Čomolungma ali Mount Everest (8882 m) v Vzhodni Himalaji na nepalsko — tibetski meji. Naskakovalo ga je sedem angleških ekspedicij od 1. 1921 do 1938. Angleži so dosegli višinski rekord 8500 m.

2. Čogori ali K2 (8611 m) ali Dapsang, znan tudi pod imenom Lamba Pahar ali Mount Godwin Austin — v Karakorumu. Najvišja dosežena višina 8300 m.

3. Kančindzonga (8579 m) ali kratko

— v nemški literaturi — Kanč v Vzhodni Himalaji na Sikkim-nepalski meji, znan po številnih nemških odpravah.

4. **Lotse** (8501 m) južni sosed Mount Everesta v Vzhodni Himalaji na nepalsko-tibetski meji. Neraziskan.

5. **Makalu** (8470 m) v neposredni bližini Čomolungme v Vzhodni Himalaji, do danes neraziskan.

6. **Dhaulagiri** (8167 m) po naše Bela gora v nepalski Himalaji je bil že leta 1949 cilj SSAF- Schweizer Stiftung für alpine Forschungen. Osnovni cilj francoske himalajske odprave 1950.

7. **Čo Oju** ali **Čo Uyo** (8153 m) v Vzhodni Himalaji do danes še popolnoma neraziskan.

8. **Manastu** ali **Putang** (8125 m) v Gurkha Himalaji v Nepal, tudi popolnoma neraziskan.

9. **Nanga Parbat** (8125 m) ali **Diamar** v kašmirski Himalaji, znan po številnih nemških odpravah.

10. **Anapurna I** (8078 m) ali **Moršadi**, znan tudi pod imenom Mačapučare v nepalski Himalaji. Prvi premagani osemtisočak (Herzog-Lachenal 3. VI. 1950).

11. **Hidden Pik** (8068 m) ali **Gašerbram I** v območju Baltoro-Mustag v Karakorumu — Zapadna Himalaja, že raziskan od prve francoske odprave leta 1936.

12. **Broad Pik** (8047 m), tudi v območju Karakoruma — Zapadna Himalaja, še neraziskan.

13. **Gašerbram II** (8035 m), sosed Gašerbram I v območju Karakoruma, Zapadna Himalaja, še neraziskan.

14. **Šiša Pangma** (8013 m) ali **Gosainthau** v tibetski Himalaji severno od nepalske meje, tudi še popolnoma neraziskan.

Poročila avstrijskega AV govore o »strašnih dnevih v Vzhodnih Alpah« v mesecu januarju letošnjega leta in naštevajo škodo, ki so jo naredili plazovi po avstrijskih deželah. Iz vsega sveta so prejeli sožalne brzojavke. Med drugimi je tudi naša PZS in GRS brzojavno ponudila pomoč pri reševanju. Število žrtev je že v januarju bilo 125. Veliko škodo so utrpeli planinske kočje in pota. ÖAV je pokrenil pomoč v denarju in materialu hribovskim vasem.

Na drugi strani pa govore poročila, da so ledeniki v l. 1950 utrpeli spet velike izgube, še večje kot v prejšnjih štirih letih. Nazadovali so od 20 do 82 m samo pri jeziku. Na Dachsteinu je l. 1883 Simony naredil znamenje 108 m od ledenika. Danes je to znamenje 464 m daleč od njega. Avstrijski znanstveniki iz Innsbrucka in Dunaja priobčajo tabelarične pregledne ledeniških merjenj.

Glasilo ÖAV ostro zavrača pojave telknovanja, ki jih je uvedla neka skupina v Innsbrucku. Tirolska gorska reševalna služba pa protestira proti objavljanju senzacionalnih slik iz reševalnih vaj, ki so vedno pogostejše v avstrijskih žurnalih.

Zanimiva so poročila o izrednih popustih po kočah, ki jih ÖAV nudi mladini.

»The Alpine Journal«, glasilo članov Alpine Cluba v Veliki Britaniji prinaša v novembru 1950 članek o severovzhodni steni Piz Badile. Plezala sta ga znani Gaston Rebuffat in Bernard Pierre. Shipton priobča spis o Bogdo — Ole, pogorju severno od puščave Goli. Hurst pa popisuje plezalne ture v Tunisu in na Cipru. Zvezek prinaša dalje plezalne ture T. D. Bourdillona in partnerjev v Zapadnih Alpah (Aiguille Purtscheller, du Géant, du Plan, du Petit Dru in de Grépon). Naš znanec L. L. Amery pa se spominja gorniških dejanj znanoga južnoafriškega generala Smutsa.

»The American Alpine Journal« izhaja na krasnem papirju v New Yorku. 4. številka l. 1950 prinaša med drugim Hainsworthov opis ekspedicije na Vancouver, temeljito Wexlerjevo razpravo o vrveh, Schwablantov članek o plezanju šeste stopnje v Sawtooth Range, letna poročila posameznih društev in skupin, spominke članke, oceno in izvlečke iz planinske literature. Poročila prinaša tudi iz Canade, Evrope, Afrike in Azije. Tu izvemo, da so Indijci organizirali svojo prvo ekspedicojo v Himalajo in o vedno večjem zanimanju za najvišje gorovje sveta. Kdo mu bo prvi stopil na teme? To ni sa-

mo gorniški problem. Tu se tudi tro velika nasprotja, ki smo jim vsak dan priča. Ali bodo Rusi ali Angleži? Ali Amerikanci? To je vprašanje. In kdo ve?

Švicarska revija »Die Alpen — Les Alpes« je odprla novi letnik 1951 z daljšo geografsko razpravo o hudoournikih, zanimivem predmetu visokogorske morfologije, ki v naših Alpah še ni raziskan. Ludwig Krenek posveča daljši članek katastrofi, ki je začela v času monsuma leta 1950 Dardžiling. V dveh letih škoda ne bo mogoče popraviti, toda, pravi Krenek, »gradišću bogov, Himalaji, take vremenske strahote lica ne izpremene.« Schmid — Dikenmann opisuje vzpon na Matterhorn l. 1886, Avstrijec Walcher pa vzpon na Musala in Maljevico l. 1937. Članek se nadaljuje. Znani Seylaz se ukvarja v članku »Kje smo? ... Kam plovemo?« s krizo alpinizma ob članku, ki je izšel v Lo Scanpone 16. novembra 1950. Italijanski alpinist obravnava nasprotja med starimi in mladimi alpinisti. Stari uče in presojava, večkrat pa ne vidijo razvoja in napredka tehnike. Nekaj podobnega je bilo že »v klasičnem veku« angleškega alpinizma, ko sta Ch. Hudson in T. S. Kennedy zagovarjala leta 1856 svoj prvi vzpon preko Aiguille du Gouter na Mont Blanc. Potegnila sta raz alpinizma špansko steno ali krinko raziskovanja in odkrito izpovedala, da njuno početje nima nobenega koristnega namena, marveč le ljubezen do dogodivščine in veselje nad telesnim napredkom, v katerem zajmeš nov vrelec življenja in energije. Kraljica Viktorija je baje hotela tak alpinizem prepovedati. Tudi Mummeryja, ki ga švicarska mladina povzdiguje v svoj ideal, se dolgo niso odprla vrata v Alpine Club. Enako se je godilo proti koncu 19. stoletja J. E. V. Ryanu. Šele konec prve svetovne vojne se je polegel odpor proti plezanju brez vodnika, ki ga je v Švici vodil znameniti Paul Montandon. Tudi alpsko smučanje si je s težavo pridobilo priznanje CAS. Seylaz omenja polemiko, ki jo je vodila skupina okoli lista Alpine l. 1924. Zachmann je tedaj zapisal, da ni nobenega nasprotja med starimi in mladimi, ni dveh pogledov na alpinizem, temveč

gre le za nasprotje med alpinisti in nealpinisti. »Ekstremni alpinizem je tudi eden izmed človeških odnosov do gora.« Ob 75-letnici Alpine l. 1938 je Seylaz z zgledi velikih alpinistov (Wymper, Mummery, Javelle) zagovarjal obstoj ekstremnega alpinizma in njegovo upravičenost, češ tukaj je z vso svojo anarhičnostjo in nepotrpežljivostjo, s smislom za tveganje, za prezir nevarnosti, s potrebo po izboljšanju itd., kar je značilno za mladino. Posebno ostre oblike je to nasprotje dobilo v Franciji, kjer se je ustanovila GHM — Groupe de la Haute Montagne, ločena od CAF. Na kongresu UIAA v Milanu l. 1950 je Mlle Conne v referatu »Mladi in mi« izrekla naslednje: »Mladina ljubi voditelja, ki jim ne vsiljuje le svoje volje, temveč jo skuša razumeti in ji pusti do besede... Pomislimo na svoje veselje nekoč...« Seveda je v mladostnem žitu tudi ljulka. N. pr. pretirana želja po slavi. Saj tudi ni čudno, ko vidijo, kaj počno časopisi ob Tour de France. Toda tvegana dejanja alpinista imajo globlji vzrok in namen: izvirajo iz potrebe, narediti nekaj velikega, nekaj kar dviguje človeka nad vsakdanje življenje, kar mu daje vrednost. Zato naj ne postanejo stvar časopisne senzacije. Mlada avstrijska naveza, ki je lani v »rekordnem« času zmagala Elger, je sprožila mnogo besedi, ki spričujejo, da ni mogoče tajiti novih oblik v alpinizmu. Seylaz zaključuje s pozivom na CAS, da je treba z ljubeznijo voditi mladino, ji predočati klasične ideale in spoštovanje do gora. Ne kopati jarka med starimi in mladimi, pač pa s skupnimi močmi skrbeti za zdrav razvoj kluba. Ob problematiki naših AO vsekakor zanimiv članek. Vodstvene in vzgojne naloge naše komisije za alpinizem dobe v njegovi luči še globlji pomen.

Flavius Arianus (roj. 133 n. e.) poroča, da so vojaki Aleksandra Velikega, ki je l. 334 st. e. z vojsko prodrl v Pamirsko višavje, pri zavzemanju gorskih trdnjav rabili šotorske kline za suho skalo in led.

Podzemski ledenik je našel Casteret v Centralnih Pirenejih v višini 3000 m. Znane so posebno ledene jame v po-

gorju Tennen in na Češkem v Beskidih.

Globoka alpinistika, speleologija, je v Franciji doživela hudo nesrečo. V jami blizu Blaimonta (Doubs) je strašne smrti umrlo šest francoskih speleologov.

Švicarska ekspedicija na otok Baffin (Baffinova zemlja) med Groenlandijo in Kanado je raziskovala ledenike v notranjosti otoka, se povzpela na 1600 m visoki vrh ter se vrnila z bogatimi dognanji.

»**Nos montagnes**« (Naše gore) 1951 št. 2—3 prinašajo članek dr. Kleinerta o vzgoji mladih alpinistov. Članek je nastal ob nesreči dveh mladih švicarskih navez v grebenu Zinalrothorna in grebenu Meniha (Mönchgrat) ter ob površno opremljeni navezi, ki se je lani — poleg dobre avstrijske le po naključju rešila iz severne stene Eigerja. Z razvojem tehnike in planinskih organizacij je danes alpinizem lažje gojiti kot nekdanj. Toda dosežanje vsebine alpinizma in dosedanjih izkušenj ne smemo zametati. Mladina naj ne posaga takoj po najtežjih in največjih storitvah, če se hoče ogniti dolgočasu, otopenosti in domišljavosti. — Da bi avtor svoje misli o razvoju alpinizma podkrepil, priobčuje sliko de Saussureove ekspedicije l. 1787 na Mont Blanc. Kaže, da je v švicarskih alpinističnih krogih mladinski problem zelo pereč.

Revue d'alpinisme (Alpinistična revija) je glasilo belgijskega Club Alpin (CAB), ustanovljenega 1883. Izhaja na krasnem papirju z lepim tiskom in razkošnimi prilogami predvsem plezalske vsebine. 4. zvezek 1950 je posvečen vodilnemu alpinistu May de Rudderju, avtorju razprave »Dante in gore«. G. Kogan priobčuje svoje vtise iz Dolomitov in opremlja članek s celostranskima prilogama iz plezalskih detajlov v severozapadni steni Civette, smer Solleder. René Mallieux popisuje severno steno Aiguille du Plan, ki jo je zmagal skupaj s francoskim himalajcem Gastonom Rebuffatom. Bernard Pierre opisuje gorovje in gornišтво v Walesu, sam član GHM, Alpine Club in Climber's Cluba. Ostali članki kažejo veliko delavnost CAB v Centralnih Alpah, v Dolomitih in Zapadnih Alpah. Belgij-

ci inajo tudi svojo plezalno šolo Treyr, kjer je vsa pečina razdeljena na vrsto detajlov, natančno ocenjenih po težavnosti od I.—IV. Mallieux, podpredsednik CAB, našteva koristi take šole pa tudi njene hibe. Sicer pa taka šola ni šola alpinizma, ampak plezanja, kar je dvoje. V to šolo hodijo tudi Francozi in Nizozemci.

»**Berge und Heimat**« 1951 (št. 2,3) prinaša članek o smuških terčnih Seetalskih ali Judenburških Alpah, dalje humoristični spis o smučanjih, ki spominja na znano Mlakarjevo delitev planincev, in pesem Karla Prusika o »bratski ljubezni v gorah«. Dr. Karl Prusik piše gorniški roman. Wastl Mariner poroča o sijajnih uspehih HG (Hochtouristengruppe) v ÖAV takoj v prvem letu obstoja. Avstrijski alpinisti so te uspehe dosegli v najskromnejših razmerah: z bicikli so otovorjeni odhajali v Zapadne Alpe, spali pod šotori in pri planšarjih itd. Najuspešnejša naveza sta bila Hermann Buhl in Kuno Rainer, HG Karwendler iz Innsbrucka, ki sta kot prva Nemca ponovila v slabem vremenu severni steber Grandes Jorasses, smer Cassin. Bivakirala sta 200 m pod vrhom in naslednji dan ob 16,30 začela prečiti ves greben Jorasses, kar doslej še nikomur ni prišlo na misel. Tudi Gunther Flaig in Karl Jager iz Innsbrucka sta kljub slabemu vremenu in čeprav novince opravila najtežje ture v Zap. Alpah. Günther Flaig nam podaja napeto zgodovino osvajanja zadnjih problemov v Alpah. Hermann Buhl pa nam mojstrsko opisuje svojo sijajno turo. Uredništvo protestira proti senzacijam v zvezi z Anapurno, ki so si jih privoščili švicarski ilustrirani časopisi.

Herbert Burggassent, zmagovalec južne stene Dent du Géant (Orjakov zob) iz l. 1935, priobča spominski spis o turi svojemu tovarišu Leissu.

O različnih tipih cepina in o razvoju tega orodja piše Walther Flaig. Nastal je v Zap. Alpah (Anthamatten, Taugwalder, Willisch, Grivel), medtem ko se je proizvodnja cepinov in drugih rekvizitov v Fulpmesu in Tragössu začela mnogo kasneje. Tip »akademškega mojstrskega cepina« (Akademiker — Meister — Pickel) je nastal šele l. 1934—35. Izdelali so ga 4

dunajski alpinisti, člani ASW (Akademische Sektion Wien), od katerih živi samo še dr. Breu, ostale je vzela vojska.

Piz Badile, eno najzanimivejših sten, je lani prvič zmagala tudi nemška naveza v 13 in pol urah.

Jugozahodni raz Velike Zlune sta plezala 29. dec. 1950 Avstrijec Filgertschofer in Hiebeler v globokem snegu. Bivakirala sta na vrhu 15 ur.

Maurice Herzog razpravlja v decembrski številki »Alpinisme« o problematiki himalajskih ekspedicij. Izkušnje, plod dosedanjih uspehov in neuspehov, povedo, da je razporeditev taborov (camp) neobhodno potrebna. Zadnji mora biti čim bližji vrhu. Najhuje je to, ker gre vse tako počasi od rok: privajanje in urjenje moštva ter nošnja materiala. Material so v francoski ekspediciji nosili tudi člani ekspedicije. Izgubili niso niti enega dne za postavitve tabora. Izbira članov je bila najstrožja in ekspedicija je bila doslej gotovo ena najmočnejših. Da bi se izognili plazov, so se držali grebenov in s tem računali na apnence in led, ki ima na grebenih specifično himalajsko tvorbo. Težava svoje vrste je bila tudi v tem, ker pogorje topografsko dotlej še ni bilo obdelano. Morala ekspedicije je temeljila precej na sijajni kvaliteti opreme, ki tvori gotovo mejnik v razvoju alpinistične opreme. Vse je bilo za pol lažje od dosedanje: obleka, dereze, cepin itd.

Taktika vzpona se je odvijala brez napak in brez zastojev. Tabor I v višini 5400 m in tabor II v višini 6000 metrov sta vzdrževala stalen promet gor in dol, tretja skupina, sestavljena iz štirih članov ekspedicije pa je prodirala od 6000 m dalje in to z velikimi tovari v nevajeni višini. Od 6000 do 7500 m so bile težave večje, kakor so pričakovali. Primerjajo jih severni steni du Plan v masivu Mont Blanca. Vse je bilo narejeno v tako kratkem času, da Herzog vzpon imenuje bliskovit napad. »ki so ga vodili kakor kak tečaj v Alpah«. Če bi ne bilo take discipline, bi uspeha ne bilo. Zato slava ne gre samo Lachenalu in Herzogu, ampak vsem udeležencem. Herzog našteva nato nekatere pomanjkljivosti: pretirano priza-

devanje, da bi bila ekspedicija čim »lažja«, premajhno število »sherpasov«. Problem kisika se Herzogu ne zdi tako važen. Tudi Mount Everest bi se upal zmagati brez aparata. — Ljudje, ki se obnesejo v Alpah, v Himalaji lahko odpovedo. Biti morajo dobri tehniki, toda ni bistveno. Imeti morajo predvsem občutek za gore. Boljši so tisti, ki se v gorah dobro spoznajo, kakor razni odlični plezalci z majhnimi izkušnjami. Imeti morajo vsi fiziološke rezerve, kajti napore je treba prenašati dalj časa kot v Alpah, predvsem pa morajo imeti smisel za skupnost, duh tovarštva, vdanosti in sloge v največji meri. Zaupanje vodstvu mora biti popolno in brezpogojno. Če ta odgovarja za vsa dejanja, mora dajati tudi vsa povelja. Herzog zaključuje, da je nauk, ki ga je izluščil iz tega velikega dejanja, naslednji: Največja vrednota, ki dela resničnega gornika, je njegova človečnost.

Železnico na Matterhorn namcravajo speljati Italijani iz Breuilu. Proti temu so se najprej energično izjavili angleški alpinisti v Daily Mailu in v Timesu. Načrt ni nov in se plete že od l. 1890. Toda to pot preti nevarnost, ker v Italiji nimajo nobenega zakona za ohranitev prirodnih znamenitosti. Švicarji se bodo kljub temu postavili po robu, čeprav bi tekla železnica samo po italijanskem ozemlju.

Ives Letort, častni predsednik CAF (Club Alpin Français) piše v članku Himalaja (La Montagne julij — sept. 1950): »Slava Herzoga in Lachenala je obenem slava vseh članov ekspedicije, celotne odprave in pripada vsemu francoskemu alpinizmu.«

Pierre Allain, mojster gornišтва (Maitre de la Montagne), kakor ga imenuje Letort, zaradi zdravstvenega stanja ni bil dodeljen himalajski ekspediciji. Pred kratkim je izdal pozornost vzbujajočo knjigo o rivaliteti v gorah. Francoska ekspedicija je po njegovem v tehničnem pogledu vzela srednjo pot med »težko« Dyhrenfurthovo in »lahko« Shiptonovo. Po svojem sestavu, taktiki, tehniki in opreimi je odprla novo poglavje v himalajskem alpinizmu.

Marcel Schatz popisuje v La Montagne sept. jul. 1950 plezalno šolo v

Le Saussois. Vsi vodilni narodi v alpinizmu sveta, avstralski, francoski in laški imajo svoje plezalne šole v bližini velikih mest. Tudi naša komisija za alpinizem se je odločila, da jo ustanovi. Naj se to zgodi čimprej za uspešno rast našega mladega alpinizma!

Šesta stopnja v Val Masino je naslov spisu Pietra Mecianija, ki podarja uspehe moderne italijanske plezalne šole Ricarda Cassina. Evropski alpinizem ima, naj bo komu prav ali ne, svoje preizkuševališče v Zahodnih Alpah, Dolomitih in nekaterih pogornjih Vzhodnih Alp. Tu dobiš priznanje in nikjer drugod. In na to je treba misliti.

Alpinistična oprema je po vojni pridobila vrsto novosti in to v vseh vodilnih deželah. Alpinistične revije prinašajo članke o teh pridobitvah. Pri nas to stvar zanemarjamo in smo v bistvenih rekvizitih še vedno odvisni od inozemstva. Tudi tu se ustvarja tradicija in ugled.

Italijanske plezalne šole so l. 1950 redno prirejale tečaje s teoretičnim in praktičnim poukom. Najmenitnejši so v Trstu (E. Comici), v Milanu (A. Parravicini), v Trentu (Graffer), v Padovi (Cornici) in v Benetkah (Sergio Neu). Poleg teh so šole še na Siciliji, v Turinu, v Trbižu (Monte Lussari — Višarska šola). Vse šole so podrejene centralni komisiji, pred katero gojenci šol opravljajo izpite, da dobe naslov »narodni instruktor«. Skušnja najbrž ni lahka, v komisiji sede akademiki Negri, Cassin in Pisoni.

CAI (Club Alpino Italiano) razpolaga z lepo centralno alpinsko knjižnico in znanstvenim komitejem.

Österreichische Bergsteiger-Zeitung iz l. 1947 je prinesla potopis E. K. Reinischa »V čarobnem kraljestvu Velebita.« Reinisch je eden izmed pobudnikov spomenika dr. J. Kugyju v Trentu, ki naj bi ga postavila naša Zveza.

Mount Everest, ki so ga pred 100 leti odkrili Angleži, je do nedavna veljala za »goro Angležev«. Od l. 1921 so poskušali doseči vrh najboljši angleški alpinisti. V zadnjem času pa se mislijo poskusiti z goro tudi nean-

gleške ekspedicije. Tako ameriška skupina pod vodstvom Charlesa Houstona v družbi z E. Coulesovo, ki velja za eno najboljših alpinistk na svetu. Amerikancem pomaga angleški major H. Tilman, ki je vodil zadnjo angleško ekspedicijo l. 1938. Houstonov sin je z južne strani prišel do višine 6000 m. Gora je s severne strani bolj pristopna, videli bomo do konca maja — do nastopa monsuma, kakšno srcečo bodo imeli Amerikanci.

Po drugi svetovni vojni je v Angliji močno anti-Everest gibanje, posebno med znanstveniki, češ da žrtve za tak cilj niso smiselne, ker so znanstvena dognanja premajhna spričo naporov in stroškov. Alpinisti pa slej ko prej trdijo, da je to največji alpinistični cilj na svetu, ki ga ne bodo opustili, že zaradi tovarišev, ki so ostali v večnem ledu Čomolungme. V londonski Alpine Club prihaja na stotine pisem iz vseh delov sveta; pišejo jih alpinisti, ki bi se radi pridružili velikemu podjetju. Vendar so se za Angleže politične razmere obrnile narobe — Tibet se zapira.

Dr. Houston pa je pri začetnih pohodih ugotovil, da se je Tibet odprl sovjetskim plezalcem, ki nameravajo po trdem treningu na Pamiiru in Kavkazu zavzeti goro s severa »z novo tehniko in novimi pripomočki«. Tako bomo letos pričali zanimivemu spopadu dveh sil tudi na najvišji zemeljski točki pod nebom.

Mladec v gorah je naslov knjige dr. Leo Maduschke, ki je močno vplival na naše alpiniste pred vojno. Maduschka je k opisom svojih izrednih tur pridruževal razmišljanja o raznih problemih. V tej knjigi n. pr. v poglavju »Nočni pogovor« in »Hoja po gorah kot romantični način življenja«. Maduschka je za disertacijo napisal »Problem samote v 18. stoletju.« Umril je 24 let star v steni Civette.

Sangaku je naslov japonske planinske revije glasila CAJ (Club Alpin Japonais) V št. 1—2 1949 prinaša opise letnih in zimskih vzponov, razpravo o magnetičnih svojstvih pečine v visokogorstvu in razpravo o delu odličnega japonskega alpinista Usni Kojima, predsednika CAJ in avtorja mnogih planinskih del.

T

VSEM OKRAJNIM MAGAZINOM IN
OKRAJNIM ZVEZAM KMETIJSKIH
ZADRUG TER POTROŠNIŠKIM ZA-
DRUGAM IN OSTALIM MAGAZINOM!

**Irgovsko
podjetje**

z galanterijo na debelo

L J U B L J A N A
SV. PETRA CESTA 1

Vam nudi bogato zalogo raznega galanterijskega in drobnega blaga, kakor: nahrbtnike, aktovke, kovčke, steklenino ter drugo blago, kakor tudi razno pohištvo: stole, omare, itd.

Skladišče za „GALANTERIJO“ Sv. Petra cesta št. 1
Skladišče za „STEKLO“ Javna skladišča, Tyrševa c. 33

DRŽAVNO GOSPODARSKO PODJETJE

„Slovenijašport“

LJUBLJANA
TYRŠEVA CESTA 8

S SVOJIMI PODRUŽNICAMI:

MARIBOR, Gosposka 19

CELJE, Stanetova 9

JESENICE, Cankarjev trg 3

NOVO MESTO, Gl. trg 34

SOLKAN,

Ulica IX. Korpusa 158

vam nudi

fizkulture potreščine
za vse panoge športa